

DE TRIBUNE

Redactieadres:
D. J. WIJNKOOP N. Prinsengracht 10
Amsterdam.

SOC. DEM. WEEKBLAD

Administratieadres:
J. C. CETON, Wijtenbachstraat 13
Amsterdam.

VERSCHIJNT ELKEN ZATERDAG.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling 40 cent per 3 md. Buitenland 65 cent. Losse nummers 3 cent.

Bij dit nummer behoort een Bijvoegsel.

INHOUD: Werkeloosheid. — Proletarische Ellende in Engeland. — Berlijnsche Brieven: X. Het Duitsche Parlementarisme. — Klassenstrijd in Indië. — Parlementaire Kroniek; Staatsbegroting. — Uit het Buitenland: Hongarije; Rusland. — Economische Kroniek: (De verkiezingen in Amerika). — Teekenen der Tijden. VII. Moderne Rabbijnen. — Antwoord aan Jhr. de Savornin Lohman en Mr. P. J. Troelstra. Leden der Tweede Kamer, door H. Gorter.

Werkeloosheid.

Zware tijden heeft de economische crisis weer voor de arbeidersklasse gebracht; honger en vertwijfeling voor degenen, die zich anders juist erdoorheen kunnen slaan; armoede en gebrek voor de beter gesitueerden, die in tijden van voorspoed geregeld werk hadden. Evenals een ijzige winterdag de zinnen, die in de aangenaam-zwoele zomertijd licht insluimeren, klaar en scherp wakker houdt, zoo laat de economische nood met een niets ontziende duidelijkheid de verschrikkelijke werkelijkheid van het kapitalisme tot ons bewustzijn komen. Gedurende de gunstige conjunctuur kan het misschien menigen arbeider schijnen, alsof de tegenwoordige maatschappelijke orde nog niet zoo erg is, of de maatschappij ondanks alle „dogmatische” beweringen toch nog in zooverre voor verbetering vatbaar was, dat men tenminste nog met haar kan uitkomen. Misschien voelt deze of gene arbeider zich dan al als mede-producent, die ook wat te zeggen heeft in de produktie, of zelfs als gelijkwaardig lid van de samenleving, omdat hij op gelijken voet met den kapitalist over tarieven onderhandelt. Maar breekt de crisis uit, dan wordt hij eenvoudig op de keien gezet; dan krijgt hij weer tijd er over na te denken, dat hij in het kapitalisme nooit iets anders is, dan een middel, waardoor de kapitalist geld maakt, niets anders dan een dood werktuig, dat de kapitalist wegsnijmt, als het hem geen nut meer afwerpt.

Dit is de wezenlijke funktie van den arbeider in de kapitalistische maatschappij, en daarvan is de werkeloosheid de natuurlijke uitdrukking.

Wat voor den arbeider de schrik van zijn leven is, dat is voor den kapitalist de noodzakelijke grondslag van de bestaande orde. Wat van den kant der arbeiders gezien, werkloosheid heet, heet van den kant der bourgeoisie: overvloedig aanbod van goedkope arbeidskracht. Hoe zou de bourgeois dat als een kwaad kunnen beschouwen? Al durft hij het ook niet openlijk zeggen, hij voelt zich er toch niet ongelukkig door. Daarom zijn de tegenwoordigers van de bourgeoisie bij interpellaties erop aangewezen, de werkelijkheid eenvoudig te loochenen (zie de houding van minister Heemskerk tegenover Troelstra's werkloosheid-interpellatie in de Tweede Kamer); zij bekritisieren eenige getallen en zeggen, dat het hier niet zoo erg is als elders en dat het slechts een toevallig, snel voorbijgaand verschijnsel is (zie de houding van het Professor-Kamerlid Treub bij dezelfde interpellatie).

Maar als de crisis verergert, als de werkloosheid in het heele land onheil aanricht, als de hongerende arbeiders zich in het bewustzijn van hun recht met hun openlijke eischen op straat vertoonen, dan schrikt de bourgeoisie over de gevolgen van haar stelsel. Dan zou ze de ergste uitwassen ervan wel uit de wereld willen helpen. Dan wordt de bestrijding van

Onder Redactie van:

J. C. CETON, W. v. RAVESTEIJN Jr. en D. J. WIJNKOOP.

Advertentiën.

Per regel . . . . . 10 cent

Bij abonnement speciaal tarief.

de werkloosheid een praktisch probleem voor haar politiekers en professoren. Dan zal het eens blijken, wat de burgerlijke samenleving eigenlijk tegen de door haar zelf veroorzaakte nood weet te doen.

En wat is dan het resultaat? Niets. De burgerlijke wereld vertoont zich dan in haar treurige naaktheid. Dikke boeken, verhandelingen, berichten worden dan natuurlijk genoeg geschreven. Maar als praktisch resultaat niets zelfstandigs, geen enkele eigen gedachte, geen een groote politieke maatregel. Hare geheele onmacht vertoont zich dan daarin, dat zij niets anders weet voor te stellen, dan wat de arbeiders zelve reeds in praktijk brachten.

De arbeiders hebben gedaan, wat hun beperkte middelen toelieten. Zonder geld, zonder politieke macht, hebben ze zich van hun organisaties bediend, om door onderlinge verzekering zich tegen de ergste nood te vrijwaren. In de goede tijden heffen de vakverenigingen bijdragen, waardoor zij in krisistijd een beetje ondersteuning kunnen geven. Meer kunnen zij voorloopig niet doen; een verzekering tegen de geldelijke gevolgen van de werkloosheid door den Staat, wettelijke verkorting van den arbeidstijd in te voeren, dat ligt niet in de macht der arbeiders.

Het teekent de heerschende klasse, dat het Gentsche stelsel om door de stad een bijdrage te doen geven aan de werkloozen-verzekering der vakverenigingen, het hoogste is waartoe de bourgeoisie in deze materie is kunnen komen. Dat beduidt, dat ze hier niet als politiek heerschende klasse, als Regeering optreedt, die als leidster van de maatschappij een maatschappelijk euvel bestrijdt, maar enkel als bezittende klasse, die van haar rijkdom wat wegschenkt; het beduidt zelfs, dat ze niet eens in staat is, die gaven zelf te organiseren. Als regeerende klasse slaat ze hier bankroet. Ze staat radeloos tegenover dit probleem. Geen wonder; want het kan op den bodem van het kapitalisme niet opgelost worden.

Dit moet men nu niet zoo opvatten, alsof de socialistische maatschappij er eerst moet wezen, om deze kwestie te kunnen oplossen. Als wij van de onmogelijkheid spreken, om in het kapitalisme de werkloosheid op te heffen, dan wil dit niet zeggen de technische onmogelijkheid, maar enkel de onmogelijkheid voor de bourgeoisie, om de grondslagen van haar eigen bestaan te ondergraven. Het is dus juist als wij zeggen: het probleem van de werkloosheid is in een maatschappij, waarin de bourgeoisie heerscht, niet voor oplossing vatbaar. Want de bourgeoisie wil niets ernstigs ter oplossing daarvan doen; ze kan het niet zonder haar eigen klassebelang te benadeelen. Zoodra echter het proletariaat de politieke macht veroverd, is het probleem direkt op te lossen; de opheffing van de werkloosheid door het verschaffen van produktieven arbeid zal dan tegelijkertijd een middel worden tot omvorming van het kapitalisme in socialisme.

In Engeland is onlangs weer een poging gedaan — die alleen door het opzettelijke ingrijpen van den Minister schipbreuk leed — om aan de werkloozen productieve arbeid te verschaffen.

Technisch en financieel kunnen zulke pogingen binnen bepaalde grenzen best lukken. Maar ze teekenen een terugkeer tot het kleine boerenbedrijf, kunnen dus wel den een of ander helpen, maar

liggen niet op den weg eener natuurlijk vooruitgaande maatschappelijke ontwikkeling. Ze kunnen slechts opkomen in een land, waar door de betrekkelijke stilstand in de ontwikkeling enerzijds een kolossale massa menschen zonder enig middel van bestaan is, (zie het artikel over de *Proletarische Ellende in Engeland* in dit nummer van *De Tribune*) die tijdens de crisis nog meer honger lijden dan anders, en aan den anderen kant een talrijke klasse van renteniers met ontzaglijke geërfd rijkdommen, in een land dus waar tengevolge daarvan enerzijds de klassen wat minder scherp tegenover elkaar staan en anderzijds de sociale hervormingen een eenigszins filantropisch karakter dragen.

Waar echter, zooals b.v. in Duitschland, de economische ontwikkeling in stormpas vooruit gaat, waar de klassenstrijd hevig gevoerd wordt, daar denkt men niet aan zulke middelen. Daar toont de bourgeoisie haar sterken klassenhaat tegen het proletariaat, daar wijst ze elke voorgeslagen sociale hervorming beslist af, zelfs indien die tot verzachting van het kwaad zou kunnen dienen. Verzekering door den Staat? Onmogelijk. Negen-urendag? Niet aan te denken! roept ze uit. Daàr (evenals trouwens in Duitschlands vasalstaatje Holland) toont ze door haar scherpe weigering, om iets te doen, den arbeiders klaar en duidelijk, dat er slechts één weg is tot oplossing van het vraagstuk der werkloosheid: een scherpe, niets ontziende

strijd tot verovering van de staatsmacht.

A. P.

Proletarische Ellende in Engeland.

In een artikel in *Die Neue Zeit* van 27 November wijst de bekende Th. Rothstein weer eens er op, dat de zgn. „betere situatie” van het Engelsche proletariaat slechts voor een gedeelte, voor de zgn. „arbeiders-aristokratie” geldt. Waar we kort geleden in *De Tribune* aan de hand van denzelfden Rothstein de politieke toestand van de Engelsche arbeidersklasse wat nader konden beschouwen, is het niet kwaad thans iets omtrent haar economischen toestand te kunnen zeggen.

Eerst dus die „arbeiders-aristokratie.” Zooals de Britsche regeerders vroeger de kassen van de Vakverenigingen voor de schade door werkstakingen veroorzaakt, hebben aansprakelijk gesteld (sinds het daardoor bekende Taff-Vale-proces), een stelling die thans eindelijk door een wet is opgeheven, zoo hebben de „liberale” regeerders van Engeland het thans in hun hoofd gezet, het den Vakverenigingen onmogelijk te maken geld uit te geven voor politieke doeleinden. Hoewel dit den socialisten een verheugenis kan zijn (de Engelsche „arbeiders-leider” Richard Bell, die ook het grote spoorwegkonflikt van verleden jaar voor een goed deel bedorven heeft, zegt al, dat deze regeeringsdaad de schuld is van de „heftige” Engelsche Socialisten!), in zooverre het de arbeidersklasse ook in Groot Brittanje den zelfstandigen, algemeenen politieken klassenstrijd met geweld opdwingt, in plaats van den belangenstrijd, die de Vakverenigingen in de Labour Party politiek georganiseerd, thans voeren, — toch teekent die daad de vrijheid, die der Engelsche „arbeiders-aristokratie” gelaten wordt, als ze om haar macht, haar belang en haar recht gaat strijden. En ook teekend voor de toestand onder deze „arbeiders-aristokratie” is de pas beëindigde uitsluiting in de katoen-industrie in Lancashire.

In het jaar 1891 waren daar volgens H. Jäckel (in *Die Gleichheit* van 23 November) al plm. een half miljoen arbeiders en arbeidsters in die industrie werkzaam. De spinners zijn er zoo goed als allen (22500) georganiseerd. De kaarders hebben ongeveer 35000 leden, maar dit aantal omvat pas ruim de helft van de in het bedrijf werkzame kaarders. Er zijn 90000 wevers georganiseerd enz. Sinds in 1893 de strijd tegen de loonsvermindering met 10 %, de uitsluiting n.l. van 8000 spinners van November tot Maart, dus den ganschen winter door, met de „Brooklands”-overeenkomst en een vermindering met slechts 2½ %, met de overwinning eigenlijk van de

arbeiders eindigde, stond deze arbeiders-macht in de volgende 15 jaren bij de patroons zoo hoog aangeschreven, dat evenals bij de Diamantbewerkers wel vaak loons en andere verschillen voorkwamen, doch de dreigende macht van de vakorganisatie meest voldoende was, om de zaak tot een goed einde te brengen. En de spinners bijv. hebben in de jaren 1906/7 nog een 10% loonsverhoging weten door te zetten, sommigen zelfs 17 1/2%, en ook nog wel andere verbeteringen. Maar in die 15 jaar is het getal spoelen in de Britsche katoenspinnerij dan ook met 15 miljoen vermeerderd, van ruim 45 miljoen op 60 miljoen, een fabelachtige vooruitgang dus die vooral in de jaren 1905 en 1906 valt. Tot 40% toe waren soms de dividenden, en geen onderneming gaf minder dan 10%.

Toen de crisis uitbrak, werd de arbeidsweek op 4 uur gesteld, maar nu wilden de ondernemers ook nog direkt 5% op het loon korten, waartoe gezien de dividenden natuurlijk niet de minste reden was. De onderhandelingen verliepen zonder resultaat; de spinners en kaarders verklaarden zich voor negen tienden tegen de loonsvermindering. Maar de ondernemers gaven niet toe, alleen de loonsvermindering zou eerst met 1 Januari 1909 ingaan. Thans namen de spinners het aan, d. w. z. de gewone meerderheid stemde wel tegen, maar niet de meerderheid van vier vijftien, die volgens de eigenaardige statuten daartoe noodig was. Maar de kaarders, meest vrouwen, die de katoen voor het eigenlijke spinnen gereed maken, bleven weigeren en 21 September begon de uitsluiting van plm. 10000 spinners, kaarders enz. De spinners alleen hadden plm. een half miljoen pond sterling (bijna 6 miljoen gulden) in kas; minstens 5 maanden zouden ze den strijd kunnen volhouden.

Maar thans wreekte zich de achterlijkheid van de Engelsche vakbonden. Spinners, kaarders, wevers enz. waren niet één. Wel waren de spinners thans door de ondernemers in den strijd betrokken, maar ze hadden bij een der stemmingen tegenover de kaarders gestaan en de kwestie was, of de spinners nu wel recht hadden op de ondersteuning van het Algemeene Verbond van Trade Unions. Door deze en andere oneenigheid stonden de kwart-miljoen georganiseerde werklieden, die ten slotte in den strijd betrokken waren, zwak. Men besloot de loonsvermindering aan te nemen onder voorwaarde, dat de heele kwestie na drie maanden opnieuw zou worden geregeld. Maar zelfs deze onderwerping wilden de ondernemers niet. De sterk-vereenigde ondernemers wilden slechts onvoorwaardelijke onderwerping. En zoo moest men op 7 November, na 7 weken strijd, weer aan den arbeid. De patroons hadden door de uitsluiting het bedrijf midden in de crisis weer een beetje meer „gezond” gemaakt en de arbeiderskassen waren miljoenen leeger, ja, wat erger is, de „voordeelen” die de arbeiders van 2 of 3 jaren goede „konjunktuur” hadden gehad en waarvan revisionistische menschen gewoon zijn zooveel ophef te maken, waren in die 7 weken volledig verdwenen.

Aldus de ellende van de Engelsche „arbeiders-aristokratie”, die hopelijk hieruit de les van sterkere, meer klassebewuste, socialistische organisatie op politiek, zoowel als op vakvereenigingsgebied zal weten te trekken.

* * *

En nu, na de „aristokratie”, de „massa” van de Engelsche arbeiders. Hun woningen, om daarmee maar te beginnen, doen betrekkelijk weinig huur, maar zegt Rothstein terecht, de huurpenningen zijn niet de eenige kosten van het wonen: Er moet licht, warmte en reinheid zijn in de woning. En dat kost duur in Engeland. Door mist, rook en roet is het vroeg en lang donker en kil, soms heele dagen. Dat kost meer steenkolen, gas en petroleum, al mogen deze ook op zichzelf goedkoper zijn dan in andere landen, en maakt ook het reinhouden zeer kostbaar. Vandaar de vaak opvallende vuilheid, toch ook een ellende nietwaar, van de Engelsche arbeidersgezinnen. Maar door deze zelfde oorzaken kosten ook de kleeding, het schoeisel en de bewassing der Engelsche arbeiders duur, al mag iedere uitgave op zichzelf betrekkelijk geringer zijn dan die op het vasteland. Het wordt alles gauwer verbruikt en verteerd.

Maar wat de massa-ellende in Engeland beter dan al het andere illustreert, is het feit dat meer dan overal elders, in Engeland slechts een zeer gering deel van het proletariaat deel heeft aan het hoogste, zelfs aan het gemiddelde, waartoe de vakarbeiders het over het algemeen brengen kunnen. De „arbeiders-aristokratie” van Engeland bedraagt misschien één zesde van het gansche proletariaat. De toestand van de andere vijf zesden is zeker slechter dan de toestand der arbeiders in andere landen. In Engeland heeft men een klein miljoen „officieele” armen, zooals men die instelling wel in geen land ter wereld kent, en elders even onbekend waarschijnlijk zijn het half miljoen chronische werklozen, die óók al eigenlijk *voorgoed* uit de produktie verstooten zijn. Een derde groep van ellendigen vormen de vele honderdduizenden huisarbeiders, die alleen door de „weldadigheid” niet van honger omkomen. Een vierde groep zijn de ontelbare „unskilled” (ongeschoolde) arbeiders, die o.a. dagelijks bij duizenden aan de dokken staan met de geringe kans een dagloon van een halve shilling te maken, 30 centen voor een dag leven in Londen! en een kans, welke geringheid in evenredigheid is met hun ontelbaarheid. Zoo zijn er dan ook in 1907 in Londen 46 menschen den hongerdood gestorven, volgens de gerechtelijke statistiek, en hoeeven buiten deze? Waar gebeurt zoiets verschrikkelijks nog buiten Engeland? vraagt Rothstein.

Op een uitgezocht kouden winternacht, 29 Januari, hield de Londensche Graafschapsraad eens een telling van de onbehuisten, die enkel in een bepaald-deel van de stad tusschen één en vijf uur rondzwierven. Het waren er op drie na *twee duizend!* En dat in een stad, waar iedereen voor één penny (een stuiver) een nacht logies kan krijgen in een *Common Lodging House*, en waar in dien zelfden nacht dan ook 23 en een half duizend (23442) personen in 200'n Tehuis voor Onbehuisten onder dak waren, terwijl er nog een 850 waren afgewezen, omdat ze... de penny niet hadden! Waar ter wereld komt zulke armoede nog voor. Maar in Engeland is ze gewoon; in Glasgow, Liverpool, Birmingham, Leeds en andere industriesteden is ze even erg of nog erger dan in Londen.

Door den woningbouw, door klimaat, gewoonte, gebruik en behoefte is een Engelsche driekamerwoning eigenlijk al een gebrek en een vierkamerwoning niet meer dan een vastelandsche van drie kamers. Als men nu bedenkt, dat enkel in Engeland, buiten Schotland en Ierland, één kwart miljoen éénkamerwoningen en meer dan een half miljoen tweekamerwoningen zijn; als men verneemt dat in Liverpool 11000 fami-

lies zelfs in kelders wonen, terwijl in het Deutsche Babylon, Berlijn, dat minstens driemaal zoo groot is als Liverpool, slechts (!) 24000 kelderwoningen zijn, dan kan men bij benadering de ontzaglijke, onuitsprekelijke ellende van de Engelsche massa's eenigszins gaan begrijpen.

Door afzonderlijke onderzoekingen in zoo verschillende steden als Londen en York is vastgesteld, dat in beide steden ongeveer één derde van de bevolking aan de hongergrens leeft. Men kan daarom, meent Rothstein, deze verhouding wel als de normale voor het geheele industriële Engeland aannemen, en het absolute getal van deze volstrekt hongerslijdende arbeidersbevolking moet dan ook, zelfs volgens den pas overleden liberalen Minister-President Campbell Pannerman op *minstens* 12 miljoen menschen worden gesteld. Alleen de genoemde groepen dus van paupers, volstrekt werklozen, thuiswerkers en ongeschoolde werklieden omvatten al minstens anderhalf maal zooveel menschen als de „arbeiders-aristokratie” van Engeland, die hoogstens een 7 à 8 miljoen menschen omvat.

„Als het grootste deel van de Engelsche arbeidersklasse slechter leeft dan het vastelandsche, dan komt dat door de vernielende werking van een kapitalisme, dat nu al vier geslachten lang onbelemmerd heerscht.” Alles wijst er evenwel op, dat het Socialistische eindelijk ook in Engeland tot de massa's zal komen.

Wp.

Berlijnsche brieven.

X. Het Deutsche parlementarisme.

De laatste weken hebben gelegenheid gegeven de natuur van het Deutsche parlementarisme weer eens klaar te doorzien. Het parlementarisme beteekent in West-Europa de politieke heerschappij van de bourgeoisie. Ieder wet, dat in Nederland de Kamers feitelijk regeeren; ondanks de eerbiedige frases, waarmee in grondwet en politieke taal het koningschap wordt behandeld, heeft het toch niets wezenlijks in te brengen. De koningin moet de ministers nemen, zooals de politieke leiders, de Kamermeerderheid het wil. Het staat wel nergens geschreven, maar het is de feitelijke machtsverhouding. Zoo is het ook in Engeland, in Frankrijk, in België, in alle werkelijk konstitutioneele landen. Maar het is zoo *niet* in Duitschland, noch in Pruisen, noch in Beieren, noch in de rijksregering.

Formeel ziet het er net uit als in andere landen; de koning of de keizer benoemt de ministers, die aan het parlement wetten voorleggen, terwijl het gekozen parlement er over beraadslaagt. In werkelijkheid is het maar een schijnparlementarisme; niet het volk, d. w. z. de invloedrijkste klasse, de bourgeoisie heerscht, maar de bureaucratie, waarin de onmiddellijk heerschende klasse, de jonkers, de hoogste en invloedrijkste ambten bezetten. In West-Europa heeft de bourgeoisie door haar revoluties de bureaucratie tot haar dienares gemaakt; in Duitschland is haar dit niet gelukt en behandelt de bureaucratie, onder den naam overheid, „Behörde”, de burgers als haar onderdanen. Er is een boek vol te schrijven met komische of tragische staaltjes van de verwaten manier, waarop alles wat gezag heet, de gewone menschen koejonneert en er onderduwt; natuurlijk hebben vooral de arbeiders er onder te lijden, maar ook anderen ondervinden herhaaldelijk, dat ze niets dan tweederangs-menschen, onderdanen, zijn. Wie uit een ander land komt, verbaast zich telkens over de laffe, slaafsche karakterloosheid, waarmee ze dat opvreten — tenzij hij de economische oorzaak helder doorziet.

Spreken we over het Deutsche schijnparlementarisme, dan beteekent dat natuurlijk niet, dat de Rijksdag machteloos is. De regering moet rekening houden met wat de vertegenwoordigers der verschillende klassen daar zeggen en doen; de Rijksdag heeft grooten invloed op de regering, maar vormt *niet zelf* de regering, zooals de West-Europeesche klassen.

Hoe is het mogelijk, dat in een kapitalistisch zoo hoog ontwikkeld land de bourgeoisie zich niet van de staatsmacht kan meester maken? Och, ze kan het wel, maar ze wil niet. Of nog beter gezegd: de stoffelijke machtsmiddelen heeft ze daartoe, maar ze voelt, dat het tegen haar belang is. Ze hoeft maar één enkele keer ernstig te willen en de regering het geld te weigeren, en de heele jonkerheerlijkheid ligt tegen den grond. Wij behoeven hier natuurlijk niet-uitvoerig uit te leggen, dat de bourgeoisie uit vrees voor de macht der arbeidersklasse niet tegen de jonkerregering kan en wil optreden. De groote macht van het Deutsche proletariaat is de oorzaak van de politieke lafheid der bourgeoisie, en omgekeerd heeft deze politieke lafheid van begin af aan bewerkt, dat de arbeiders zich zelfstandig politiek zoo sterk organiseerden. In andere landen treedt met de ontwikkeling der arbeidersbeweging dezelfde neiging bij de bourgeoisie op, geweldadige rechtsverkrachting tegen de arbeiders toe te laten, al lijdt ze er zelf mee wat onder; maar natuurlijk kan het nooit zoover gaan als in Duitschland, omdat de bourgeoisie er nu eenmaal de macht heeft. In Duitschland zou ze die alleen met behulp van het proletariaat kunnen veroveren; ze zou die met het proletariaat moeten deelen, en dat zou haar belang meer schaden dan de tegenwoordige toestand.

Natuurlijk maakt de regeerende bureaucratie van dezen toestand in haar eigen belang gebruik. Ze regeert natuurlijk niet, zooals de bourgeoisie wenscht, maar naar eigen willekeur. Als daarbij haar belang dan meer dan eens geschaad wordt, piept de bourgeoisie wel

eens, en blaft ze fs wel eens hard. Maar echt rebelleeren durft ze niet.

Dat is nu weer voor de zooveelste keer gebleken. De deutsche keizer voelt zich natuurlijk heelemaal niet geneigd, enkel als kommiss van deze laffe klasse op te treden; hij volgt in de politiek, vooral de buitenlandse, zijn eigen zin en die zijner naaste vrienden. Dat de deutsche bourgeoisie zich door de publikatie van het keizer-interview in een engelsch blad geblameerd en geschaad voelde, was te begrijpen. Daarover dan ook groot kabaal in de pers. Dat kon zoo niet langer! Nu moest er een eind aan het absolutisme gemaakt worden. Interpellaties werden aangekondigd. De majesteitsbeledigings-paragraaf bestond op eens niet meer: men kon natuurlijk niet alle deftige liberale en konservatieve bladen vervolgen. Maar het was alles frase, geschetter, een groote mond. Geen daden. Natuurlijk niet. De deutsche bourgeoisie durft geen vinger naar de macht uit te strekken, zonder dadelijk angstig terug te schrikken; want het proletariaat staat aanmoedigend naast haar.

Onze partij heeft nu een voorstel tot invoering van de kanseliers-verantwoordelijkheid ingediend, waarin de parlementaire grondstelling uitgedrukt wordt, dat de kanselier als minister-president voor alle daden van den vorst verantwoordelijk is. Bij de behandeling zullen de liberalen natuurlijk weer dappere redevoeringen houden, misschien zullen enkelen — na zich overtuigd te hebben, dat ze in de minderheid blijven — er voor stemmen, maar veranderen zal er niets. Waarvoor een rijksdagkanselier? De liberalen zijn met Bülow heel tevreden. Zij wenschen geen andere regering dan deze.

Men heeft zich vaak verwonderd, waarom deze kanselier, die een goed redenaar, maar geen politiek talent is, wiens redevoeringen modellen van nietszeggende, sierlijke, platte causerieën zijn, zoo lang en zoo vast als kanselier zit. Om hem naar beneden te halen, vergelijk men hem wel met Bismarck, zooals zijn kunstvaardige poedel met Bismarck's buldog vergeleken wordt. Ten onrechte. Hij is werkelijk de rechte man op de rechte plaats. Met een kleine variatie op een bekende spreuk kan men zeggen, dat de deutsche bourgeoisie den kanselier heeft dien ze verdient, dien ze noodig heeft. Een Bismarck was noodig om de weerspannige bourgeoisie er onder te krijgen. Een Bülow is net geschikt haar haar politieke slavernij dragelijk te maken. Hij is tegenover haar geen ruwe arrogante jonker; hij treedt als modern, verlicht mensch op, doet erg liberalerig, en de platte frases, waarmee hij de scherpe aanklachten en aanvallen van onze partij beantwoordt, zijn het eenige, wat de bourgeoisie zelf in dit stadium van den strijd geantwoord wenscht. Hij heeft de liberalen in het blok gehaald, geeft hun den schijn, als regeeren ze wat mee, terwijl in werkelijkheid de macht der jonkers nooit onbeprekter was. Wat de liberale bourgeoisie wenscht: een sterke regering tegenover de arbeiders, die tegelijk heel modern en liberalerig doet, vindt zij in de regering van Bülow.

De eenigen, die er niet mee tevreden zijn, zijn de konservatiefste jonkers, die zelfs van liberale, moderne frases gevaar vreezen, en dat spelen met vuur achten. Zij vinden, dat een kanselier, ook naar den vorm, als niets dan 's keizers trouwe dienaar moet optreden en de onderdanen duidelijk zijn minachting moet toonen. Dat hij zoo bij de laatste keizersdebatten niet deed, nemen ze hem kwalijk, en dat zou alleen een oorzaak kunnen zijn, dat de hofkliek hem op een goeden dag wegstuurt.

Klassenstrijd in Indië

Her eerste ernstige arbeidsconflict in Indië is uitbroken en waarschijnlijk staan wij aan 't begin van een tijdperk, waarin de verhouding van 't bij de culture's betrokken Europeesch personeel tot de ondernemers voortdurend verscherpen zal.

De groote, met Europeesch kapitaal gedreven landbouwondernemingen kunnen wij in 't algemeen in 2 categorieën scheiden: de bergculture's, zooals koffie, cacao, thee enz. en de laaglandculture's, waarvan de suiker op Java verreweg het belangrijkste en meest winstgevende product vormt.

Laatstgenoemde cultuur bevindt zich kapitalistisch gesproken in het verst ontwikkelde stadium. Particuliere ondernemingen zijn daar van ondergeschikt belang, alles is in handen van enkele groote maatschappijen, zooals H. V. A.) of de Koloniale Bank. Bij de bergculture's speciaal onder de koffie en cacao landen nemen de kleinere ondernemingen een belangrijke plaats in, hoewel ook vele landen het eigendom van bovenvermelde groote maatschappijen zijn. Het is dus niet te verwonderen, dat de strijd het eerst in de suikercultuur is ontbrand.

Sinds eenige jaren bestaat een vakvereeniging voor employés bij de koffiecultuur en een voor employés bij de Suikercultuur, de zoogen. Suikerbond. In aanmerking nemend, dat de leden van deze bonden over geheel Java verspreid wonen, soms dagreizen van hunne naaste medeleden verwijderd, zoodat vergaderen praktisch onmogelijk is en alle zaken schriftelijk afgedaan moeten worden, kunnen wij niet anders dan met groote bewondering van de ijver en volharding van de betrokken personen voor hunne organisatie getuigen. Hoewel de betaling der employés bij de suiker

meestal beter is dan bij de bergculture's, hebben eerstgenoemden dikwijls zeer te lijden onder het daar heerschende autocratische regime. Mij is een onderneming bekend, waar de dagelijksche lektuur gecontroleerd wordt, waar de employé's in den maaltijd niet naar willekeur over hun vrije avonden kunnen beschikken, waar de administrateurswoning niet dan bij hooge noodzaak aan de voorzijde mag gepasseerd worden en dergelijke plagerijen meer.

De aanleiding tot het onderhavige conflict is een enquête, door den bonds-president naar de verhoudingen op de suikerlanden in O.-Java ingesteld. De door hem gesignaleerde misstanden zouden volgens het departement Besoeki van het suikersyndicaat *) overdreven of onwaar zijn voorgesteld en uit dien hoofde wenscht deze ondernemersvereniging de suikerbond niet langer te erkennen. Zij publiceert daaromtrent de volgende besluiten:

1. Bij 't aanstellen van nieuwe employés komen geen leden van de Bond in aanmerking.

2. De leden van de Bond worden voorloopig nog niet ontslagen.

3. Employés, die na 1 October lid van den Bond worden, worden ontslagen.

4. Geen correspondentie wordt met 't tegenwoordige Hoofdbestuur gevoerd.

5. Dezelfde houding zal tegenover een eventueel nieuw Hoofdbestuur aangenomen worden, indien dit niet blijkt geeft van meer bezadigdheid en fatsoen.

Daartegenover geeft het bestuur van de Suikerbond den raad aan hare leden, niet in 't Besoeki'sche te solliciteeren. De nu daar in dienst zijnde leden moeten trachten zooveel mogelijk elders werk te vinden en na den maaltijd onder de niet-leden propaganda voor den Bond maken. Tegelijkertijd zijn telegraphische advertentie's naar verschillende bladen in Holland gezonden om jongelui te waarschuwen in Besoeki geen betrekking te aanvaarden.

Ook zijn aan eenige leden der Tweede Kamer deze kwestie betreffende stukken in afschrift toegezonden.

Zooals men ziet, gaat het hier niet om het een of ander klein direct voordeel, maar om het al of niet erkennen van de vakvereniging.

De beiderzijdsche strijdmiddelen, hoewel nog eenigszins schuchter gebruikt, zijn natuurlijk ook hier de uitsluiting en de staking en in verband daarmee het trachten om het werven van onderkruipers tegen te gaan. Wij kunnen niet dan met belangstelling deze onvermijdelijke ontwikkeling van zaken gadeslaan, hoe ook de uitslag van deze eerste, ernstige strijd moge zijn.

ARDJOENO.

1) Handels-Vereeniging Amsterdam.

2) Bond van ondernemers in de Suikercultuur.

Parlementaire Kroniek.

Staatsbegroting

Het vooruitzicht van de naderende verkiezingen schijnt dit jaar niet in staat te zijn, aan de discussiën over de Staatsbegroting eenige levendigheid te geven. De debatten zijn mat en kleurloos; de onderwerpen waarover gesproken wordt zijn meestal onbelangrijk; de „crisis van impotentie”, waarin alle partijen in de Kamer thans verkeeren, doet zich geducht gelden. Speciaal in de tegenwoordige omstandigheden is dit licht verklaarbaar: in alle partijen heeft een opschuiving plaats. De economische crisis doet de klassentegenstellingen verscherpen. In zulk een tijd is er voor liberale of vrijzinnig-democratische ethische bourgeois-politiek geen ruimte; deze moet plaats maken voor de scherpere klassepolitiek onder leiding van Lohman. In dien overgangstoestand bevindt zich op het oogenblik de politiek der bourgeoisie min of meer op het doode punt; de „politiek der sociale rechtvaardigheid” heeft afgedaan, terwijl de reactie nog niet het hoogtepunt heeft bereikt, waarop zij zich met volle kracht kan doen gelden.

Ook aan de andere zijde van de klässenscheiding verricht de crisis haar werk van verscherping van den strijd. De sociaal-democratie wordt willens of onwillens gedwongen, voortdurend krachtiger stelling te nemen tegen de op ieder gebied opstekende reactie. Hier zal dus de opschuiving moeten geschieden in een richting, tegenovergesteld aan die waarin zij bij de burgerlijke partijen plaats vindt.

Zoo bevindt zich thans onze geheele politiek „in de nevelen”, waaruit zich zoo nu en dan de nieuwe verhoudingen afteekenen. In dit opzicht moeten wij eenig belang toekennen aan het uitgebreide debat, dat bij het Hoofdstuk Justitie is gevoerd over de beginselen van het strafrecht, en waarvan overigens gezegd moet worden, dat de belangrijkheid omgekeerd evenredig was aan de lengte.

Onze partijgenoot Hugenholtz ging op informatie uit, hoe het met de „antithese” gesteld was, en kwam terug met de boodschap, dat „wij dus op dit oogenblik de antithese op dit gebied niet meer hebben”. „Zoo brengt de practijk links en rechts tot elkander”.

Inderdaad leek het wel eenigszins zoo. Echter niet omdat, gelijk Hugenholtz meende, de rechterzijde haar beginselen op strafrechtelijk gebied in den steek liet. De heeren de Ridder, Schokking en van Wijnbergen hebben duidelijk hun standpunt gehandhaafd tegenover wat zij noemden de „moderne school”. Ieder in zijn

eigen toonaard gaven deze heeren te kennen, dat „de straf moet zijn een toegebracht leed”. „Het beginsel eischt — zeide de heer de Ridder — dat een gepleegd vergrijp worde vergolden.” Het beginsel dat hier bedoeld werd, is intusschen slechts het beginsel van een deel der bourgeoisie. Een ander deel, de meer vooruitziende elementen onder haar, heeft reeds lang ingezien, dat zulk een strafstelsel op den duur niet het meest geschikte is voor de bestending der burgerlijke rechtsorde. Immers van dit systeem, waarvan cel- en doodstraf de steunpilaren zijn, wordt het klassekarakter door de arbeiders zeer scherp gevoeld. Bovendien geeft dit strafstelsel niet het minste resultaat ten opzichte van de vermindering der misdadigheid.

Voorname uit deze twee factoren is ontstaan de „moderne school” in de burgerlijke strafrechtleer. Theoretisch beschouwt deze school de misdaad niet als een vergrijp, dat gewroken moet worden, maar als een anti-sociale daad, waartegen de maatschappij zich moet beveiligen. De misdadiger moet volgens haar niet worden gestraft, maar is een geestes- of zielszieke, die verpleegd moet worden.

Practisch is, gelijk Hugenholtz opmerkte, het verschil niet zeer groot. Hij heeft echter vergeten er bij te verklaren, hoe dat komt. En dit is toch onmisbaar voor het opbouwen van de proletarische beschouwingswijze omtrent dit onderwerp.

De „moderne school” kan practisch geen ander resultaat opleveren dan de oude school, omdat de kapitalistische maatschappij dit in dubbel opzicht onmogelijk maakt. In de eerste plaats maakt het kapitalisme een goede en doelmatige verpleging en opvoeding van misdadigers onmogelijk, omdat daarvoor noodig is diepgaande studie van de maatschappelijke oorzaken van de misdaad in het algemeen en van ieder speciaal geval in het bijzonder, — een studie die de bourgeoisie niet kan wenschen of bevorderen.

Maar bovendien kan zelfs het best-ingerichte stelsel van verpleging geen resultaat opleve en in een maatschappij, die zelf een kweekplaats van misdaad is, Vermindering of voorkoming van misdadigheid is absoluut onmogelijk in de kapitalistische maatschappij, met haar grondslagen van concurrentie en klassenstrijd, en haar resultaat van ontarding in breede lagen.

Dit zijn de redenen waarom in de practijk het stelsel van de „moderne school” vrijwel overeenkomt met het systeem der heeren de Ridder c. s. Dit zijn tevens de redenen, waarom het proletariaat, met alle waardeering voor de verbeteringen, die met behulp van de „modernen” wellicht in ons strafstelsel zijn aan te brengen, zich tegen beide systemen even scherp kant. B. C.

Uit het Vuitenland.

Hongarije. Zoodra een kiesrechthervorming in eenig land door den drang der uitgesloten klassen of andere oorzaken onvermijdelijk is geworden, is voor de uitgesloten en onderdrukten eerst het tijdvak aangebroken, waarin de grootste krachtsinspanning en de meest onafgebroken werkzaamheid, waarin ook de grootste vastbeslotenheid en het helderste inzicht in de krachten van den vijand noodzakelijk is.

Immers: juist de onvermijdelijk gebleken hervorming, de niet meer te vermijden verandering van het kiesrecht, dat de basis is, waarop de staatsinstellingen van een land in de moderne maatschappij berusten en dat het min of meer geschikte terrein biedt voor den klassenstrijd, geeft de heersche klassen gelegenheid om te beproeven de verandering, de hervorming te benutten tot het vaster grondvesten hunner heerschappij. Heel de macht, het geweld, de list en de bekwaamheid, waarover zij beschikken, zullen zij in den regel aanwenden tot dit doel. Hetzelfde doet zich voor bij elke hervorming in de kapitalistische maatschappij. steeds trachten de heersche klassen deze aan te wenden ter bekrachtiging van haar eigen heerschappij — en meestal slagen zij daarin ook ten deele — maar het gevaar dreigt in bijzonder sterke mate bij de kiesrechthervorming, juist, omdat het hier gaat om de basis van al het andere.

Een der jongste voorbeelden van dit gevaar vertoont ons Hongarije. En waar wij weten, dat ook bij ons een kiesrechthervorming binnen afzienbaren tijd een noodzakelijkheid zal blijken, is het de moeite waard aan te toonen, hoe een heersche klasse in dit geval tracht door hervorming haar eigen heerschappij te versterken en te bestendigen.

Bekend is, welk een taaien, geweldigen strijd de Hongaarsche proletariërs sinds jaren voeren tegen de brutale heerschappij der Magyaarsche heersche klassen. Bloed en opofferingen van allerlei aard heeft die strijd reeds in een buitengewone mate gekost.

Het Hongaarsche kiesrecht is een uiterst ingewikkeld census-kiesrecht, zoo ingewikkeld, dat het hier ook niet in de meest ruwe lijnen kan worden geschetst, maar zoo ingericht, dat het een zoo goed als onoverkomelijken dam opwerpt tegen het bin-

nendringen van vertegenwoordigers in den Hongaarschen Rijksraad, die niet den landadel of de bourgeoisie en dan nog wel alleen de Magyaarsche bourgeoisie vertegenwoordigen. En dat terwijl slechts de kleinste helft der inwoners van Hongarije Magyaren zijn.

Het bestaande stelsel is door een samenwerking van allerlei krachten, waaronder de drang der uitgesloten proletariërs, boeren en nationaliteiten niet de kleinste is, onhoudbaar geworden en de regering is eindelijk voor den dag gekomen met een nieuw kiesrechtstelsel. Niet het algemeene en gelijke, zooals zij en de koning van Hongarije, de oude Frans Jozef dat plechtig hadden beloofd. Maar toch een algemeen kiesrecht.

Zien wij nu echter, hoe dit algemeene kiesrecht eruit ziet en wat het voor gevolgen zou hebben, indien het ingevoerd werd.

Het nieuwe kiesrecht is algemeen, maar — zij, die door de agrarische rechters, de dienaren der landjonkers, wegens „ophitsing tot klassenhaat” worden veroordeeld, bezitten het niet. De analphabeten, zij die niet lezen of schrijven kunnen, krijgen slechts een tiende van een stem; wie lezen en schrijven kan een heele. Maar om vast te stellen, wie lezen en schrijven kan, moet de kiezer voor een commissie, die door de agrarische plaatselijke besturen benoemd wordt een examen afleggen. Bijgevolg krijgt ieder, die den landjonkers en machtigen niet aanstaat, maar een tiende deel van een stem. Daarentegen zullen bijna alle lakeien, alle huisbedienden, het vaste personeel op de landgoederen en de meeste staatsarbeiders twee stemmen bezitten, daar zij langer dan vijf jaar bij een en denzelfden werkgever in dienst zijn. Daar de stemming openbaar is, behooren al deze stemmen aan de grondbezitters. De gemiddelde en groote grondbezitters, bijna alle staatsbeambten krijgen drie stemmen. Ook deze zijn voor 't grootste deel agrarische stemmen. De kiesdistricten zullen zoo worden ingedeeld, dat onder alle omstandigheden slechts die kandidaat de overwinning kan behalen, die een vertegenwoordiger der agrarische belangen is. En alsof dit alles nog niet voldoende was om de onbepaalde heerschappij der bestaande machthebbers te verzekeren, wordt ook de leiding der verkiezingen in handen van de agrarische bestuurslichamen gegeven, opdat slechts diegene lid van het parlement kan worden, wiens agrarische trouw onwankelbaar vast staat.

Zoo ziet deze kiesrechthervorming eruit, die in werkelijkheid geen stap vooruit, doch een gewelige stap achteruit is. Zij is niets anders dan een poging om de heerschappij der agrarische klik, welke in de laatste jaren door allerlei omstandigheden heftig geschokt was, weer vaster te grondvesten op den bodem van een zoogenaamd algemeen kiesrecht.

Een geval, dat sterke overeenkomst vertoont met vroegere pogingen van dien aard, dat ons doet denken aan Louis Bonaparte, die door de wederinvoering van het algemeen kiesrecht den bodem schiep voor het tweede keizerrijk en het Caesarisme, aan Bismarck, die het Algemeen Kiesrecht in den Noordduitschen bond invoerde teneinde de heerschappij der jonkers te verzekeren. Natuurlijk met dit geweldige onderscheid, dat toen, voor een halve eeuw, het werkelijke en gelijke A. K. nog kon worden aangewend om de groote volksmassa's te dupeeren en uit te spelen tegen de democratie en dat nu, zelfs in een achterlijk land als Hongarije, het werkelijke A. K. door de heerschers geschuwd wordt als de pest, omdat de sociaaldemocratie de volksmassa's geleerd heeft het als een wapen te gebruiken.

Maar het blijft er niet minder waar om: de taak der arbeidersklasse, waar het gaat om kiesrechthervorming, begint eerst dan ten volle, wanneer die hervorming vorm begint aan te nemen, wanneer zij grijpbaar en zichtbaar wordt.

***

Rusland. Hoe staat het toch met de Russische sociaaldemocratie, zal menigen ongetwijfeld in den laatsten tijd hebben gevraagd, die met levendige belangstelling in de laatste jaren, vooral in het Revolutiejaar 1905, de geweldige ontwikkeling en de grootsche geschiedenis der Russische arbeidersbeweging heeft gevolgd, toen zij zich, in veler oogen plotseling, aan de spits plaatste van het internationale revolutionaire proletariaat.

Een der jongst verschenen nummers van het Russische Bulletin geeft een helder antwoord op die vraag en een antwoord, dat na de vele duistere berichten, die ons in den loop van de voor Rusland zoo verschrikkelijke reactie-jaren 1906, '07 en '08

bereikten, nieuwen moed kan geven; wat betreft den toestand der Russische sociaaldemocratie.

Het R. B. dan schrijft:

De algemeene formule, waarmee men de huidige stemming in de breede massa's der Russische arbeiders en het werk der Partij kan aanduiden, luidt: *Het doode punt is eindelijk voorbij*. En werkelijk, hoezeer ook het regime van de galg en de witte terreur elke vrije beweging, alle optreden naar buiten onderdrukt, toch stemmen alle waarnemers in dit opzicht overeen: de chaos der laatste anderhalf jaren begint op te klaren en in plaats van apathie (gevoelloosheid) en hopeloosheid waait er een wind van frisschen strijdlust door de massa's.

Het zwaarste, wat de Partij moest te boven komen, was de overgang van het legale (wettelijke en openlijke) of half-legale tot het onwettige en geheime bestaan, het opgeven van meer-omvattend, openlijk optreden en het samentrekken van alle beschikbare krachten tot een „onderaardsche” organisatie. En dit proces is nog heden ten dage niet geheel voltrokken. Weliswaar zijn er enkele steunpunten voor een „wettelijk” optreden der Partij behouden gebleven: een paar vakverenigingen en coöperaties, ontwikkelingsverenigingen en clubs en vooral de sociaal-democratische Doema-fractie, doch elken dag blijkt helderder, dat deze steunpunten slechts dan goed kunnen worden benut, wanneer er ijverig aan den wederopbouw der Partij wordt gewerkt.

Dit werk echter stuit niet alleen op technische bezwaren. De taak, waarvoor de Russische sociaal-democratie nu staat, is oneindig ingewikkelder en moeilijker dan vóór de revolutie. Het proletariaat is gedurende de revolutie politiek rijper geworden en is heden ten dage gemeenlijk niet meer tevreden met wat een geheime organisatie kan bieden. Het stelt ook oneindig hogere eischen wat betreft propaganda en agitatie, eischen, die juist nu, terwijl de organisatie wordt verbouwd en 't grootste deel der intellectueelen de vlucht genomen hebben, zeer moeilijk zijn te bevredigen. Zoo is het dan ook volkomen begrijpelijk, dat er in de Partij geen volkomen helderheid over het voorshands op organisatorisch gebied noodige heerscht.

De algemeene meening komt echter over 't algemeen hier op neer, dat men de partijorganisaties moet versterken, de bestaande legale en half-legale instellingen moet benutten en het werk der Doema-fractie moet aanwenden ter concentratie van de politieke agitatie. De verschillende stroomingen in de Partij zijn 't er echter niet over eens, welke van deze dingen voor 't oogenblik voorop moet worden gesteld en welke aan dit ééne ondergeschikt moet worden gemaakt.

Bizonder scherp treedt dit meningsverschil aan den dag met betrekking tot de Doema-fractie. Hier heerschen de meest verschillende inzichten. Aan den eenen kant wordt b.v. verlangd, dat de fractie zou worden „teruggeroepen”, wijl haar zitten in de Doema der jonkers doelloos is en aan den anderen kant wordt voorgesteld, de fractie tot het middelpunt van heel het partijwerk te maken. De discussies over deze vraag laten echter duidelijk blijken, dat deze meningsverschillen des te eerder zullen worden geëffend, naarmate de fractie in de Doema meer energiek en doelbewust optreedt en naarmate de plaatselijke organisaties veel omvattender in haar werkzaamheden worden.

Deze verwachting heeft des te meer recht van bestaan, daar met de vooruitgang der partij-organisatie een versterkte belangstelling van de massa's voor 't werk der sociaaldemocratie in de Doema gepaard gaat. Het ééne kan zoo goed als het andere als een gunstig teken gelden. De politieke belangstelling van het proletariaat is aan 't groeien; de massa's beginnen zich weer te bewegen en het natuurlijke gevolg is, dat de sociaaldemocratie zielderoogen weer vasteren bodem onder de voeten krijgt. Het is natuurlijk moeilijk te voorspellen, in welke vormen deze voorwaartsche beweging zich zal voltrekken. Een ding staat echter vast: *de bloedige contra-revolutie heeft de macht der sociaaldemocratie in Rusland niet kunnen breken*. Al is zij ook gering in aantal, toch bezit de Partij ook nu nog het onbeperkte vertrouwen der Russische arbeidersklasse en van haar energie en vasthoudendheid zal het voor een groot deel afhangen, den val van het heerschende régime te verhaasten. Steunende op de klassebewuste elementen van het proletariaat, dat zich zijn partij niet heeft laten ontrooven, gaat de S. D. A. P. van Rusland met onverzwakt

vertrouwen nieuwe strijd en nieuwe overwinningen tegemoet.

Tot zoover het R. B.

Het is goed de Nederlandsche arbeiders weer eens te toonen, dat hun Russische broeders ondanks den vreeselijken druk zich hebben weten staande te houden.

v. R.

Economische Kroniek.

De crisis.

De verkiezingen in Amerika.

De Amerikaansche verkiezingen zijn voorbij. Ze zijn geëindigd met de overwinning der republikeinen. En er zijn er, ook onder de Nederlandsche partijgenooten geweest, die gemeend hebben het einde van de crisis, althans een belangrijke opleving van industrie en handel te mogen verwachten na den afloop dezer verkiezingen. 't Kan dus zijn nut hebben eens na te gaan in hoeverre aan deze opvatting eenige waarde kan en mag worden gehecht. We zullen dan ook aan de hand der ons ten dienste staande gegevens en de mededeelingen daaromtrent van Schipfel dit beproeven.

In de eerste plaats dient echter eene algemeene opmerking vooraf te gaan. Dat is wel deze, dat heel veel verandering toch wel niet mogelijk is. 't Resultaat van deze verkiezingen is niet geweest een verandering van 't productiesysteem. Wel is ons stemmental in aanmerkelijke mate gestegen, doch zoover reikt onze invloed zeker niet. 't Blijft alzoo bij het oude. Geringe veranderingen mogen er 't gevolg van kunnen zijn, de republikeinsche bourgeoisie voert het politieke bewind en blijft dit voeren. De ondergrond alzoo voor een gewichtige verandering in de productieverhoudingen, die een gevolg zou kunnen zijn van de verkiezingen, ontbreekt volkomen.

Toch is een verkiezing in Amerika niet geheel gelijk te stellen met een in Europa. Al was er geen denken aan, dat de vrijhandel er een gevolg van zou zijn, zelfs geringe wijzigingen der tollarieven kunnen voor den groot-industrieel of groothandelaar van betekenis zijn. En de politieke onzekerheid ten opzichte daarvan is met den uitslag geëindigd. De invloed daarvan op de productie was zeker niet uitgesloten. Zoo ook, wat betreft de onzekerheid over de wetgeving op den trust. Al datgene, waarmede de trustproductie of de groot-industrieel gewacht heeft met 't oog op die onzekerheid, zal nu worden uitgevoerd, zoodat in sommige takken van bedrijf de productie althans iets zal kunnen stijgen.

Van een einde der crisisperiode, van een plotseling terugkeeren der prosperiteit alzoo, daarvan is geen sprake, daarvan zijn veranderingen een voorwaarde, die veel dieper in het productieproces ingrijpen.

De beurs heeft natuurlijk zeer ijverig naar dit motief voor een „hausse” gegrepen. De speculatie is weer vrij wat levendiger geworden. Daarop behoeven we echter niet nader in te gaan.

Hoe staat 't echter met de productie? De landbouwstroken in 't Westen gaan vooruit; enkele van de zoogenaamde „graansporen” maakten zelfs over September weer vrij wat winst. Ook de kopermarkt was iets beter; gedurende de maand October schatte men den verkoop voor Amerikaansche en Europeesche rekening op 100 miljoen pond, zoodat voor 't eerst weer de geheele productie geplaatst kon worden. De prijs bereikte de grootste hoogte van dit jaar n.l. 13⁷/₈ à 14 cent. Ook hierbij mag de speculatie niet buiten rekening worden gelaten, doch de groote electrische maatschappijen en andere verbruikers van betekenis zijn daarbij evenzeer betrokken, en dat de productie zich zekerder gevoelt, kan worden afgeleid uit de afnemende lust te verkoopen voor leveringen op langen termijn; er wordt derhalve gerekend op nog hooger prijzen in de naaste toekomst.

De productie van ruw ijzer neemt eveneens van maand tot maand iets toe, ofschoon ze nog bij lange niet haalt bij de cijfers van 't vorige jaar (Januari 1908 een productie van 1,045.525 ton; October 1908 van 1,563.000 ton, tegenover 2,336.972 ton in October 1907.) De telegrafische berichten van 12 November vermeldde verhoogde prijzen. Ruw ijzer (uit 't Noorden) No. 2 steeg van 16.00 — 16.75 op 16.50 — 17.00 dollars. De notities van 11 en 12 November luiden voor:

Ruw ijzer No. 1 16.50 — 17.25 tegen 16.75 — 17.25
Zuidelijk id. No. 1 16.75 — 17.25 tegen 17.00 — 17.50.
Zuidelijk smeedijzer No. 1 16.75 — 17.25 tegen 17.00 — 17.50.
De laagste stand viel in Midden Juni van dit jaar; de eerste verbetering werd 13 Augustus geseind, de tweede 14 Augustus. Sindsdien waren de prijzen onveranderd gebleven. De laagste prijs voor Noordelijk ruw gietijzer No. 2 was 15.75 — 16.25 dollar. De prijs daarvan was gedurende de hooge conjunctuur 26¹/₂ dollars.

De spoorwegen komen langzamerhand weer met bestellingen van rails op de markt, daar ze weer gemakkelijker geld kunnen krijgen. Zoo kon de Illinois' Centraalspoorweg Mij. voor 20 miljoen dollars 4 % brieven tegen 98 % in omloop brengen, wat in 't voorjaar van 1907 en nog veel vroeger, eenvoudig onmogelijk zou zijn geweest. New-York toch kon geen geld meer voor 4, soms zelfs niet voor 4¹/₂ % krijgen. Het aantal ongebruikte goederenwagens is gedaald tot 100,000 tegen 400,000 in 't eind van April.

Uit dit alles valt alzoo gemakkelijk te concluderen, dat een Amerikaansche presidentsverkiezing in zooverre invloed kan hebben op de productie, dat door de onzekerheid omtrent eenige bepaalde punten van wetgeving — een

onzekerheid die ditmaal niet zeer groot was — de productie in bepaalde takken eenigermate wordt ingehouden, en die schade dus na de verkiezing wordt ingehaald.

Een belangrijke verandering in den toestand der crisis en den aard en omvang der productie kan ze, de cijfers zeggen 't duidelijk, niet beteekenen. De oorzaken daarvan liggen in 't productiestelsel, in de overproductie.

De crisis is bezig zich uiterst langzaam te herstellen, ja een nieuwe terugslag is zelfs op dit oogenblik nog niet geheel uitgesloten.

C.

Teekenen der Tijden.

VII. „Moderne” Rabbijnen.

MOTTO: In 't zwarte land
aan de Zwarte Zee
worden de Joden uitgemoord;
moorder en moordtuig wordt betaald
door Joden van den gouden staf
op 't vasteland en over zee,
door de rijksdaalder-joden. S. BONN.

In een *Nieuw Isr. Weekblad* van eenige weken geleden lezen wij „een merkwaardig bericht,” dat uit Rusland komt. Het luidt als volgt:

„In een rabbijnen-vergadering te Warschau, waaraan vijftien rabbijnen deelgenomen hebben, moet het besluit genomen zijn, zich tot de regeering te wenden met het verzoek, de jargon-bladen, welke in het land verschijnen, te verbieden wegens den verderfelijken invloed, welken zij op de jeugd oefenen.

De *Isr.* doet opmerken, dat dit bericht meer dan ongelooflijk klinkt. Of zou het reeds zoover gekomen zijn: zou de ondermijningsarbeid der „volksverlichters” zoover zijn gelukt, dat de rabbijnen moesten besluiten tot zulk een stap, welke van wanhoop getuigt, en die zoo gevaarlijk kan worden? Neen, zelfs in zulk een geval zou zulk een stap wel psychologisch te verklaren, maar volstrekt niet te rechtvaardigen zijn. Door middel van staatsmacht invloed te willen oefenen op de Joodsche cultuur in Rusland, dat was slechts weggelegd voor de „Hoch-intelligenz”, die in alles vijandelijk tegenover het Jodendom staat. De innerlijke vijanden des Jodendoms van nieuweren datum, de leiders van het Joodsch proletariaat, konden, daar zij het vertrouwen der regeering niet genieten, zich in die machtmiddelen niet verheugen. Zouden nu juist de geestelijke leiders der gemeenten zich van deze gevaarlijke methode bedienen, om den vijand, die wel is waar niet keurig in zijn middelen is, uit het veld te slaan? Juist in dien critieken tijd mogen de rabbijnen niets doen, wat den gemeenten aanleiding kan geven, aan hun invloed te twifelen. De middelen, waarvan de rabbijnen gebruik kunnen maken, om het volk op te voeden, zijn nog lang niet uitgeput. De kansel, en nog meer de school, waarop de rabbijnen nog maar altijd te weinig invloed oefenen, moest den gevaarlijken gang tot de regeering a priori overbodig maken. Dat is niet de juiste weg, welke de rabbijnen hebben ingeslagen.”

Hier blijkt dus, dat evenals vroeger de handlangers van het internationale Joodsche groot-kapitalisme, de zoogenaamde „Hoch-intelligenz”, de hulp van de Russische beulen inriepen tegen het in Rusland wonende „Joodsche volk”, thans de handlangers van de Joodsche klein-burgers, de Warschauer rabbijnen, de hulp van de groote Joden-moordenaars te Petersburg niet meer versmadden om hen te beschermen tegen het opstrevende Joodsch-Russische proletariaat. De jargon-bladen, d. w. z. de bladen, die in een soort Joodsch-Duitsch geschreven worden, zijn de bladen van den Sociaal-demokratischen „Bund”, en deze worden thans door de Czaren-regeering met behulp van de rabbijnen onderdrukt, terwijl hun werk tot verheffing van de Joodsche arbeiders smadelijk wordt betiteld als „ondermijnings-arbeid der volksverlichters”. En dan wordt notabene zoo'n stelletje Warschauer rabbijnen nog voorgesteld als op te komen voor de *Joodsche cultuur in Rusland!* Cultuur in verband met den barbaar, die op den troon der Romanofs zit, en met hen, die dien troon omgeven!

Maar tevens blijkt uit dit bericht het heugelijke feit, dat ondanks een kontra-revolutie, die zich ook van de Joodsche rabbijnen weet te bedienen, het Russisch-Joodsche proletariaat de weinige haar restende organisatie- en agitatie-middelen weet te benutten, om den tijd voor haar vijanden nog „kritiek” te doen zijn. En ruitelijk wordt hier gezegd — dit is het ongewild leerzame — dat *kansel en school* moeten dienen om het proletariaat van zijn klassenstrijd af te houden. Dit is niet alleen in Warschau waar, en niet enkel bij de rabbijnen.

Laten we het onthouden.

Advertentiën.

Partijgenooten, Organisatiemannen en Abonnés,
voor VAANDELS, BANIEREN, KWASTEN
en INSIGNES

is ons adres
G. J. DE BRUIN,
Jan de Baenstraat 57, Den Haag.

P. O. Ontw. Ver. — Eerste
OPENBARE BIJENKOMST
ZATERDAG 5 DEC., des morgens
10 uur v.m. in
DILIGENTIA bij de Blauwbrug.
D. J. WIJNKOOP spreekt
over
Proletarische Moraal.
Toegangsprijs voor NIET-leden der P. O. V. 10 cents.

Antwoord aan Jhr. de Savornin Lohman
en Mr. P. J. Troelstra,
LEDEN DER TWEEDE KAMER

DOOR
H. GORTER.

I.

In de zittingen der Tweede Kamer der Staten-Generaal van 19 en 20 November hebben de leden de Savornin Lohman en Troelstra een gedeelte van mijn brochure: „het Historisch Materialisme, voor Arbeiders verklaard” besproken. Zij hebben mijne meeningen bestreden, en ze ook, door weglating en verdraaiing, verkeerd voorgesteld. Om hen te beantwoorden en te weerleggen dienen deze bladzijden.

Ik zal wat zij zeiden, woordelijk uit de Handelingen der Staten Generaal mededeelen.

De heer Lohman, na eerst de meening van anderen genoemd te hebben, dat God de oorzaak der zedeleer zou zijn, sprak aldus:

„Nee, zegt Gorter, de zedeleer heeft geen anderen dan aardschen oorsprong. De oorzaken er van liggen in ons egen, menschelijk, dierlijk, aardsch leven. Wat ik hier voorlees zijn slechts uittreksels, maar zooveel mogelijk woordelijk, uit genoemd artikel.

Maar nu gelden die wetten der zedelijkheid dan ook alleen tegenover de klasse waartoe men behoort. Het zedelijk gebod kan niet gelden tegenover de klasse, die de onze (bedoeld wordt de arbeidersklasse, inclusief den heer Gorter), tracht te vernietigen of krachteloos te maken. Tegenover de andere klasse, waartoe u, Mijnheer de Voorzitter, bijv., en ik behooren, geldt dat hoogste zedelijk gebod evenmin als tegenover den vijand.

Ik citeer nu verder woordelijk: „Geen liefde voor den naaste voelt de arbeider tegenover den kapitalist. Het welzijn hunner eigen klasse is voor de leden der belangrijkste klassen gelijk geworden aan het algemeen welzijn, aan het welzijn der geheele maatschappij.

Tegenover den vijand, hetzij van den stam, van het land of van de klasse gelden de hooge geboden der moraal niet. Integendeel dwingt de moraal, die ons gebiedt, onze genooten te helpen, ons daardoor tevens den vijand, die hen belaagt, te vernietigen. (Een aangenaam vooruitzicht.) De geboden van zelfopoffering, solidariteit, eerlijkheid, trouw, gelden niet tegenover den vijand der klasse.”

En alsof dit nog niet duidelijk genoeg ware, komt nog een toelichting daarvan in een noot, waar wij het volgende lezen:

„Onze tegenstanders leiden hieruit wel eens af, dat wij tegenover de kapitalisten altijd alles geoorloofd vinden. Dit is onjuist. Zoals wij hierboven zeiden, alleen dan, als het wezenlijk heil onzer klasse er door bevorderd wordt. Bedrog, leugens, vernietiging van machinerie en eigendom, geweld kunnen zeer dikwijls heilloos zijn voor onze klasse. Dan ware het juist tegen de moraal, die ons gebiedt onze klasse vooruit te helpen, ze aan te wenden.”

Ziedaar nu, Mijnheer de Voorzitter, de verheven moraal, die de heer Gorter met apostolischen ijver in de Tribune, het sociaal-democratische weekblad voor arbeiders, uiteenzet. Nu moge de heer Troelstra zeggen, dat hij zich aan Marxistisch doctrinarisme niet gebonden acht, — in de praktijk loopt die doctrine dan ook op veel te veel onzinnigheid uit, dan dat men in een Parlement van verstandige lieden er mede uitkomt, — maar buiten de Kamer wordt door de massa niet geluisterd naar den parlementariër, maar naar den doctrinair en dogmaticus.” Aldus de heer Lohman.

Hij zegt er niet meer van, maar gaat dan over tot de Christelijke leer en tot de praktische politiek.

Tegenover deze woorden van den Heer Lohman merk ik het volgende op:

In de eerste plaats geven zijne woorden mijn gedachten niet weer. De Heer Lohman sprak ten eerste met de volgende tusschenvoegingen van hem zelf: „Het zedelijk gebod kan niet gelden tegenover de klasse die de onze (bedoeld wordt de arbeidersklasse) tracht te vernietigen. Tegenover de andere klasse (waartoe u, Mijnheer de Voorzitter, bijv. en ik behooren), geldt dat hoogste zedelijk gebod evenmin als tegenover den vijand.

En wederom zegt hij iets verder als mijne meening: de moraal, dwingt ons onze genooten te helpen, en daardoor tevens om den vijand die ons belaagt te vernietigen. (Een aangenaam vooruitzicht.)

Uit de onderstreepte, tusschen haakjes geplaatste woorden blijkt, dat de Heer Lohman het voorstelt alsof ik alleen van de arbeiders sprak. Alsof ik zeide: het zedelijk gebod geldt alleen voor de

arbeiders niet, zij passen het niet toe tegenover de andere klassen.

Maar wie mijn brochure leest, zal zien, dat ik op pag. 70 en 71, waar de eerste der aangehaalde zinnen voorkomt, niet spreek van de arbeiders alleen, maar van alle klassen. Ik schrijf daar woordelijk, na eerst de concurrentie, die in alle klassen plaats heeft, als oorzaak van deze verandering der moraal te hebben genoemd:

„Maar ten tweede heeft de ontwikkeling der techniek en de arbeidsverdeeling groepen van menschen geschapen, wier leden, hoewel onder elkaar vaak in concurrentiestrijd, toch tegenover andere groepen dezelfde belangen hebben, met andere woorden de maatschappelijke klassen. Grondbezitters hebben dezelfde belangen tegenover industrieelen en vice versa, ondernemers tegenover arbeiders. Zij mogen elkaar afbreuk doen op de markt, in den strijd voor invoerrechten op graan hebben alle leden der eerstgenoemde klasse één belang, in den strijd voor beschermende rechten op industrieproducten die der tweede, in den strijd tegen goede arbeidswetten die der derde klasse.

De klassenstrijd vermoordt dus ook een goed deel der zedelijkheid, want het geestelijk gebod kan niet gelden tegenover de klasse die de onze tracht te vernietigen of krachteloos te maken, en ook die klasse kan tegen de onze niet zelfopofferend en trouw gevoelen.”

De lezer ziet, dat ik hier over alle klassen spreek. Als ik zeg „onze”, dan spreek ik hier in het algemeen, als mensch, als lid dezer kapitalistische maatschappij, niet eener bepaalde klasse.

De heer Lohman maakt er, door weglating, een theorie voor de arbeiders van!

Ook met den tweeden zin: „Geen liefde voor den naaste gevoelt de arbeider tegenover den kapitalist” is op de plaats waar hij staat (pag. 71 der brochure) niet een eigenaardige hebbelijkheid van arbeiders genoemd, zooals het bij den Heer Lohman schijnt, maar een gevolg van dezelfde houding der kapitalisten tegenover hen. Dit blijkt duidelijk uit wat onmiddellijk voorafgaat: „de kapitalisten worden steeds onwilliger ook maar iets te geven.”

De derde, vierde, vijfde en zesde zin (op pag. 72 en 79) worden in hun verband eveneens van alle klassen gezegd. Dit kan ieder op die plaatsen constateeren.

De Heer Lohman heeft dus door het aanhalen van eenige ver van elkaar gescheiden zinnen, die hij weergaf zonder hun verband, en zonder te zeggen dat zij uit hun verband gerukt waren, en terwijl hij ze verbond, alsof ze bij elkaar behoorden, in de Kamer en daarbuiten den indruk gemaakt, dat ik hier de zedeleer der proletariërs weergaf. Hij heeft dien indruk nog versterkt door bij deze plaatsen te voegen de noot van pag. 80 (boven aangehaald) waar wel alleen van de arbeiders wordt gesproken. Door deze aan te halen wekt hij den schijn, dat dit ook bij de vorige plaatsen het geval was.

De couranten zijn hem nog voorbij gestreefd. Zij schreven dat ik tot zulk een theorie de arbeiders aanspoorde.¹⁾

Inderdaad heb ik van alle klassen gezegd, dat in den klassenstrijd de hooge geboden der moraal niet gelden. Ik heb geen leer verkondigd, alleen het feit vastgesteld dat dit zoo is, en dit feit met behulp van wetenschappelijke theoriën uit bepaalde oorzaken (concurrentie, privaat-bezit etc.) afgeleid.

Het spreekt van zelf, dat de Heer Lohman niet de moeite doet mij te weerleggen. Het zou hem trouwens onmogelijk zijn. Hij gaat daarom noch op de feiten, noch op hun oorzaken in. Het is hem, den man die aan de onderdrukte klasse alles van beteekenis weigert, die als hij haar, als volkvertegenwoordiger, iets geven moet, dit doet noodgedwongen en zoo weinig mogelijk, die zelfs dit weinige dan nog zooveel hij kan voor hen verknoeit,²⁾ het is hem genoeg mijn woorden uit hun verband te rukken, hun bedoeling valsch voor te stellen en ze dan te beschimpen.

Hij is zelf dus, ook hier weer, een bewijs voor wat ik zeide. In den klassenstrijd geldt, als men dat voor zijn klasse noodig acht, geen rechtvaardigheid, eerlijkheid en trouw. Hij heeft dit gedeelte mijner brochure gelezen, hij weet dat er over alle klassen

¹⁾ Partijgenoot Schaper gaat, in zijn ijver om hier aan den kant der bourgeoisie te staan, even ver in vervalsching. Hij schrijft in „Het Volk”: „Prachtig had Gorter gezegd: Bedrog, leugens, vernietiging van machinerieën en eigendom, geweld kunnen heilloos zijn, maar dat is lang geen regel (Deze geursiveerde woorden heeft Schaper ingevoegd) De conclusie lag voor de hand: lieg en bedrieg maar raak, als het de leden uwer eigen klasse niet betreft. Een schoone toekomst voor alle patroons, fabrikanten, eigenaars en de rest, en vooral voor de arbeiders die er naar luisteren! Zoo'n beetje terugkeer tot de leus van het Volkspark: Spaar vrouw noch kind.

²⁾ Zie de brochures: „Let op hun daden”, uitgegeven door de S.D.A.P.

gesproken wordt, en dat er feiten, geen leer wordt gegeven, maar hij doet alsof ik een moraal aan het proletariaat verkondig.

Het doet er niet toe, dat hij misschien onbewust, instinctief oneerlijk is. Ik heb in mijn brochure immers juist aangetoond, dat de leden der klasse instinctief ontrouw, onrechtvaardig, oneerlijk zijn, dat hun onbewuste moraal is, terwille van hun klasse te liegen enz., dat dit in hun hart hun juist goed en deugdzaam toeschijnt en dat zij dikwijls de waarheid zelfs niet kunnen zien door hun klassebelang. Spreekt de Heer Lohman hier dus onbewust, dan is hij een te sterker bewijs voor de waarheid van wat ik zei.

Er is geen plaats ter wereld, waar in 't klassebelang zoo gelogen, bedrogen en ontrouw gehandeld wordt als in de Kamers der constitutioneel geregeerde landen door de burgerlijke partijen. Voortdurend worden door hen met politieke d. w. z. met klassebedoelingen de eigen plannen verheimlijkt onder valschen schijn, polieke verbonden of ondermijnd of trouweloos gebroken, onechte leuzen aangeheven, feiten verdraaid en de wetenschap vervalscht. De Kamerleden van alle partijen weten dat ook zeer goed, als zij elkaar beschuldigen.

Ik heb hier een zeer klein getal bladen van de Handelingen onzer Tweede Kamer voor mij liggen en zoek op goed geluk, zeker te vinden. Driemaal in drie dagen, zie ik, heeft men elkaar van oneerlijkheid verdacht gemaakt. Men wantrouwt elkaar algemeen, omdat men de partijen kent. Ook de bladen onderstellen voortdurend valsche bedoelingen, opzettelijke misleiding bij de tegenpartij. Men minacht er elkander persoonlijk volstrekt niet om. Men weet dat klassemoraal iets anders is dan de persoonlijke. De bourgeoisie weet, dat klassebelang tot leugen drijft, dat de klassemoraal, in bepaalde omstandigheden, leugen eischt, leugen is.

Ik heb in mijn geschriftje theoretisch de klassemoraal uitgelegd en met talrijke feiten haar praktisch bestaan bewezen. Ik wil er hier ter versterking mijner bewering nog enkele feiten bijvoegen, uit de laatste dagen, die mij onder de oogen kwamen. Men behoeft waarlijk niet ver te zoeken, helaas.

De klassemoraal leidt niet alleen tot ontrouw, en bedrog, zij leidt ook tot moord, tot moord op zijn klassetegenstanders. Soms tot welbewuste, van te voren beraamden, althans goedgekeurden moord. Het klinkt weder hard, maar het is waar.

Toen verleden jaar bij de groote mijnramp in Reden, in Duitschland, in het Saargebied, tweehonderd mijnwerkers vreeselijk omkwamen, weigerde de Pruisische regeering, bij monde van minister Delbrück, de instelling van door den staat bezoldigde, bij geheime keuze door de arbeiders aangestelde mijn-controleurs, uit de rijen der arbeiders zelve, aan alle mijnen. Hij zeide, dat deze menschen politieke agitators zouden worden en verdedigers van de „brutale” eischen der arbeiders. Daarom kon hij ze niet aan de werkgevers „op den hals laden”. Dat er geen arbeiders-controleurs zijn, is een van de oorzaken der steeds talrijker wordende mijnrampen. De Pruisische klasse-regeering wil dus liever de arbeiders doodden, dan het profijt der kapitalisten en hun macht in den staat verkleinen. Uit klassebelang. Dit is klasse-moraal.

Men kent het ongeluk in de Radbod-mijn bij Hamm, voor eenige dagen, waarbij 350 arbeiders werden verstikt en verbrand. Misschien, zeer waarschijnlijk, had het door arbeiders-controleurs voorkomen kunnen worden, want het water voor de bevochtiging der steenkool en het neerhouden der koolstof ontbrak. Misschien kan ook onvoorzichtigheid mede-oorzaak zijn geweest. De mijn was vol nieuwe ongeoeffende krachten, grotendeels Polen, velen pas uit hun land aangekomen. Verleden jaar heeft de Rijksdag bepaald, dat in volksvergaderingen geen vreemde talen gesproken mogen worden: o.a. om de socialistische propaganda onder de vreemdelingen tegen te houden. In de mijnwerkersvergaderingen in Westfalen wordt ook veel over de gevaarlijkheid van het bedrijf en de maatregelen daartegen gesproken. Dit nu was met de Polen onmogelijk, ze verstonden geen Duitsch, hen in massa toespreken is verboden. Waarschijnlijk is het ontbreken van arbeiderscontrole de oorzaak van de ramp, misschien de onwetendheid van een niet genoeg ingelichten vreemdeling. In beide gevallen is de Duitse regeering, d.w.z. de Duitse regeerende klasse, schuldig aan gewonen moord op klassetegenstanders. En op welbewusten, vooraf goedgekeurden moord, want de regeering was van te voren door de socialisten voor deze gevolgen gewaarschuwd.

En deze moord, herhaal ik, geldt als klassemoraal, als iets goeds dat de regeerende klasse moet doen. Want wederom heeft de Pruisische minister, nu, na de laatste ramp, de aanstelling van arbeiderscontroleurs op dezelfde gronden geweigerd — tot levendige voldoening en onder applaus der meerderheid. Liever

moord op de arbeiders dan vermindering van eigen klassemacht.

En onze Tweede Kamer, die nu zoo verontwaardigd was, toen zij iets van de wetenschappelijke waarheid omtrent de moraal moest hooren, hoeveel dooden zou zij maken en hebben gemaakt onder de tegenstanders van hare klassen! Ouden die zij liet en laat zonder pensioen, zieken die zij niet helpt, de zwakken der geheele arbeidersklasse die zij door de patroons van acht tot achttien uren per dag afbeulen laat. Hoeveel heeft zij er bedrogen met beloften, tegen hoe veel is zij ontrouw geweest. Laat de weduwen en de kinderen der niet- en onvoldoende beschermden spreken.

Die kamer van kleine geesten, zaakwaarnemers van burgerlijke klassen, waarin waarlijk geen enkele groote gedachte van vooruitgang en bevrijding meer leeft, rilde van schrikkende verontwaardiging, toen zij iets van de waarheid hoorde omtrent de moraal. Zij was toen juist aan een debat bezig, het algemeene begrotingsdebat, zoo leugenachtig als zij in lang niet had gehouden. Lohman behoefde Kuypers hulp, Borgesius die van Drucker en Tydeman. Maar allen dachten ze ook aan andere combinaties, en waren gereed tot ontrouw en breuk als het klassebelang het vroeg. These en antithese werden tot stoffige raggen vermengd, en allen zaten naar die verwarring van boven te kijken of er uit die diepte, die ze alle wel mogen, niet iets zou bovendrijven voor hen. Met elkaar door de verschillen der klassen en door particuliere belangen in strijd, om de stukken van den buit, wren zij allen tezamen besloten, om de buit voor zich, voor allen tezamen, te houden, en bij het kleine bedrog en valsheid jegens elkaar, was één groot bedrog in hun aller brein: het bedrog der arbeidersklasse. Gonzende leugens van Christendom voor, en Toenemende Welvaart van de massa kruisten door de lucht. In de harten was de zucht om „den boel maar zoo lang mogelijk aan den gang te houden,” de verhoudingen te laten zoals zij zijn. Door tegenstand de een, door kleine concessies de ander. Maar het eigenlijk doel: veroveren van zooveel mogelijk macht voor zich, en tegenhouden van den strijd om de vrijheid, tot elken prijs, werd door allen verzwegen.

In die atmosfeer van bedrog klonk toen even het woord der in ons land nog zoo klein in aantal zijnde, waarlijk-bewuste arbeiders, het woord der waarheid. Dat het klassebelang tot leugen en bedrog brengen kan tegenover andere klassen, dat de moraal die ons gebiedt onze klasse te verdedigen, ons daardoor dwingen kan tot onrechtvaardigheid en ontrouw jegens de vijandige klassen. En zij, die dat, door den leugen van een hunner verhanseld voorgesteld, alsof dat alleen voor de arbeiders gold, hoorden, zeiden: wat een schandelijke klasse of deel eener klasse, die dat durft zeggen. Maar zij zelf waren juist bezig en zijn dat gewoonlijk, om, de een bewust, de ander instinctief, elkaar te bedriegen, en samen, met de vreeslijkste middelen te strijden tegen het proletariaat.

Het was aan den vertegenwoordiger van het proletariaat geweest, dit alles aan te toonen. De Kamer is in de eerste plaats de tribune vanwaar aan de arbeiders, immers onze kameraden, door ons de *waarheid* moet worden gezegd. Tegenover genooten is de hoogste moraal niet te liegen, niets te verheimelijken. Men had kunnen verwachten dat de schoone zachte waarheid als een electrische lamp had geschinen over den poel van bedrog.

Maar zooals reeds meermalen: Troelstra heeft onze zaak in den steek gelaten, en in werkelijkheid, in diepste wezen van wat hij zeide, de zijde gekozen der bourgeoisie.

II.

Troelstra viel mij in de Kamer aldus aan:

„De heer de Savornin Lohman heeft aan zijn opmerkingen in zake de Christelijke antithese een en ander toegevoegd omtrent de antithese door ons beleden, die van kapitaal en arbeid.

Ik meen, dat de geachte afgevaardigde daarbij niet geheel een zuivere tactiek heeft gevolgd.

Hij heeft hier voorgelezen eenige aanhalingen uit een artikel van mijn partijgenoot dr. Gorter — waarover ik mijn meening zal zeggen —, en toen hij daarmee de noodige consternatie en verontwaardiging hier in de Kamer had teweeggebracht, zeide hij: dat zijn nu de sociaal-democratische opvattingen. Hij stelde het voor, alsof de meeningen van dr. Gorter de meeningen zouden zijn van de sociaal-democratische partij in ons land. En hij heeft tot de andere groepen van links gezegd: ziet ge nu wel, dat is nu de sociaal-democratische zedenleer, en zoudt gij u daarbij veiliger gevoelen dan bij ons, Christenen?

Ik zeg: die tactiek is niet geheel zuiver. Het is eigenlijk een tactiek die geheel overeenkomt met

wat daar staat in die aanhaling van Gorter, en wat door den heer Lohman zelf zoo werd afgekeurd, wij kunnen het noemen een „oorlogstactiek,” waarbij men tegenover zijn tegenstanders de eischen van eerlijkheid en goede trouw niet volkomen tot hun recht laat komen.¹⁾ Immers, de heer Lohman weet zeer goed, dat het niet aangaat de sociaal-democratische arbeiderspartij te vereenzelvigen met uitingen van dr. Herman Gorter; daarvoor is de strijd die in onze partij sinds eenige jaren wordt gevoerd, te goed bekend.

Op de drie laatste congressen onzer partij is tegen Gorter een kleine minderheid in onze partij, die onder zijn invloed staat, een strijd gestreden. Op het congres te Utrecht is een uitspraak gekomen van de partij tegen Gorter c. s. Op het congres te Haarlem, verleden jaar gehouden, is gebleken, welk een minime minderheid die groep in onze partij vertegenwoordigt; $\frac{1}{10}$ van de geheele partij is toen gebleken aan hun zijde te staan. Op het congres van dit jaar, te Arnhem, is weer met een zelfde resultaat de oppositie-Gorter in onze partij bestreden.

Dat zijn feiten, die natuurlijk den heer Lohman, als politiek man, bekend zijn. En dan komt het mij voor, wanneer de verontwaardiging van den heer Lohman over het oorlogsrecht, dat in die ethiek van Gorter is neergelegd, gemeend is, dat dan de heer Lohman zich wel gewacht zou hebben, om onze partij te vereenzelvigen met de persoonlijke philosophische opvattingen van een lid der oppositie.

Wat ons allen in die uitingen, zooals zij ons door den heer Lohman werden medegedeeld, het meest tegen de borst heeft gestuit, was, dat daarin werd gezegd, dat de geboden van zelfopoffering, solidariteit, vooral ook die van eerlijkheid en trouw, niet zouden gelden tegenover een vijand van onze klasse. Ik zeg, — en ik herhaal het — dat heeft ons allen, zooals wij dat hoorden, tegen de borst gestuit.

Maar dat is een uiting van Gorter, waarvan de betekenis trouwens niet goed tot haar recht is gekomen in hetgeen de geachte afgevaardigde ons heeft medegedeeld. Ik zal ter eere van Gorter zelf daaromtrent aanstonds nog een kleine opheldering moeten geven, maar die uiting geldt niet voor de sociaal-democratie. Het is bekend, dat Gorter gerekend wordt tot de orthodoxe Marxisten en in hetgeen hij over de ethiek van de arbeidersklasse heeft geschreven, heeft hij, naar mijn wijze van zien — daarover zal ik weer het noodige moeten hooren en met gelatenheid zal ik dat dragen — niets anders dan een caricatuur van het Marxisme geleverd. Het is wel eigenaardig — zooiets komt wel meer voor — dat Marx indertijd zelf heeft gezegd, dat hij niet gaarne tot de Marxisten zou worden gerekend.

Ik kan — en dit doet mij genoegen — tegenover deze uitspraak van Gorter een andere uitspraak aanvoeren, die afkomstig is van Marx zelf. Die komt voor in de statuten van de Internationale Arbeiders-Associatie, de oude Internationale, die in 1864 door Marx is gegrondvest en waarvoor hij het manifest en de statuten heeft ontworpen, welke twee jaren later op het congres te Genève zijn aangenomen. Daar hebben wij dus Marx zelf. Wij lezen in die statuten, nadat eerst de politieke en oeconomische bedoelingen en grondslagen der Internationale zijn aangegeven, het volgende: „dat de internationale arbeiders-associatie en alle tot haar behorende vereenigingen, en individuen waarheid, recht en zedelijkheid erkennen als den grondslag van hun optreden onder elkander en jegens al hun medemenschen, zonder onderscheid van kleur, belijdenis of nationaliteit”.

Ik geloof, dat dit volkomen duidelijk is. Nu kan ik er den heer Lohman natuurlijk geen verwijt van maken, dat hem deze uitspraak van Marx zelf en van de vereeniging, die hij gegrondvest heeft, niet bekend was; maar wel maak ik er hem een verwijt van, dat wij hier door hem worden gedoodverfd met de uitspraak van iemand die in de felste oppositie is in onze partij. Wat ook Gorter in dat artikel moge hebben geschreven, de gevolgen daarvan blijven voor zijn eigen rekening. Men verplicht mij hier thans tot een critische beschouwing over de uiting van Gorter. Ik ontzie gaarne de andersdenkenden in mijn eigen partij;

¹⁾ Troelstra erkent hier dus dat in den strijd de klassemoraal dikwijls de onwaarheid is. Hij beschuldigt Lohman er van. En ik zou honderden artikelen van hem kunnen aanhalen, waarin hij de klassemoraal onzer tegenstanders als valsch tegenover ons schildert. Zoo ook „Het Volk” voortdurend. Naar aanleiding van het begrotingsdebat schreef het nog pas: „Wij zien de politici *kruipen* om een stelsel van bevoorrechtiging te verdedigen en de priesters *vol vrouwen schijn hun listen en lagen leggen* om mede te kunnen genieten van die bevoorrechtiging.” Bij de tegenpartij ziet men dus die klassemoraal zeer goed.

ik heb geen de minste reden hier op deze plaats, waar zij zich niet kunnen verdedigen, met hen debat te voeren; maar boven de persoon, die ik respecteer zooals ten opzichte van Gorter het geval is, gaat mij het prestige en een waar oordeel omtrent onze partij; daarom kan ik over die uitingen niet geheel zwijgen. Hij doet wat alle doctrinaireren doen, hij zet een stelling voorop, in deze de stelling van den klassenstrijd, hij leidt uit die stelling logisch allerlei conclusies af, en wanneer hij dan tot een bepaalde eindconclusie is gekomen, controleert hij die niet door vergelijking met de werkelijkheid, en daardoor mist zij alle practische betekenis. Dat is de gewone tactiek van doctrinaireren, die in elke partij voorkomen en zodoende is wat hij presteert niets anders dan grauwe theorie, ik zeg in deze: goddank. Want wanneer gij ziet naar de partij zelf, naar die arbeidersklasse, waaromtrent hij dan deze ethische regelen heeft medegedeeld, dan blijkt het niet waar, wat in die woorden is gezegd, dat bijv. een arbeider, ook een sociaal-democratisch arbeider, zelfopoffering, solidariteit, eerlijkheid en trouw niet zou gevoelen voor leden van andere klassen. Wanneer het kind van een fabrikant, die misschien een erge uitzuiger van zijn arbeiders is, in het water valt voor het huis van een van de arbeiders, een sociaal-democratisch arbeider als gij wilt, dan behoeft gij niet te denken, dat die arbeider zal zeggen: laat dat kind verdrinken, want het behoort tot een klasse waartegenover ik sta, en zelfopoffering en solidariteit gevoel ik tegenover een dergelijke klasse niet. Daar is geen sprake van. En vraagt het aan de patroons, die sociaal-democratische arbeiders in dienst hebben, of dat de leugenaars zijn, of dat de arbeiders zijn, die, laat ik maar zeggen in het geniep werken. Integendeel, gij zult dikwijls de verklaring vernemen, dat juist die sociaal-democratische arbeiders flink en eerlijk voor hun beginselen durven uitkomen, waarvoor zij zoo ontzaglijk veel moeten wagen, en dat zij, hoewel zij de spreuk van de Internationale misschien nooit gelezen hebben, eenvoudig omdat zij flinke kerels zijn die spreuk: „Eerlijkheid en waarheid tegenover allen” tot zijn recht doen komen, in de praktijk toepassen.

Volgens Gorter zou dat eigenlijk zoo niet zijn, maar daarvoor moet hij de trappen van allerlei logische gedachten-constructies bestijgen. De fout ligt bij zijn uitgangspunt. Ik kan daarvan natuurlijk niet veel meer zeggen en dat behoeft waarschijnlijk ook niet. Gorter leidt en dat doet hij in navolging van Kautsky, zijn beschouwingen over de ethiek af van Darwin en Marx. Darwin heeft het wezen van de ethiek nagegaan. De ethiek, dat zijn de sociale driften, zooals Darwin die constateerde bij de dieren, die in horden leven, waar dus begint het gevoel van gemeenschappelijkheid, staande boven het individueele, en daardoor volgens Darwin het kenmerk dragende van iets hoogers, zooals Darwin het noemt, de sociale driften. Dat is volgens hem het wezen van de ethiek. Nu bespreekt hij daarna de vraag hoe die ethiek van inhoud verandert in verschillende tijdperken, zoodat in het eene tijdperk voor goed en braaf wordt gehouden, wat in een ander tijdperk als zoodanig niet wordt beschouwd, en dan komt hij tot de tegenwoordige, kapitalistische maatschappij met haar concurrentie en ziet hoe die maatschappij met haar concurrentie en met haar scheppen van een groote klasse van proletariërs, die zit onder de klasse van bezitters, werkt op den inhoud der ethiek.

Nu is voor hem de horde van Darwin de klasse, en als Darwin zegt: de sociale driften van de horde vormen de ethiek, laat hij bij analogie de ethiek in onzen tijd gevormd worden door de sociale driften van de klassen, zooals het kapitalisme die doet ontstaan. Dat is natuurlijk zeer eenzijdig, want wij hebben niet alleen klassen, wij hebben ook nog de menschheid; al staan wij als klassen tegenover elkaar, de klasse vormt niet de eenige gemeenschap die ons verbindt, ook als menschen hebben wij, bijv. tegenover de natuur, gemeenschappelijke belangen en deze worden door Gorter verwaarloosd.

Tegenover elkaar hebben wij ook daarom waarheid en eerlijkheid te betrachten, omdat de regel: wat gij niet wilt dat u geschiedt, doet dat ook aan een ander niet, het uitvloeisel is van deze overtuiging; wij hebben dat tegenover elkaar noodig, als cultuurmenschen matigen wij in ons gemeenschappelijk belang onzen strijd daarmee, zoodat wij niet staan op den bodem van het gewone oorlogsrecht, zooals hier eenigen tijd geleden ontwikkeld is ten opzichte van een vijand, dien wij met alle middelen van geweld hebben te vernietigen. Veel is er, wat wij menschen, ook al staan wij in klassen en partijen tegen elkaar, met elkaar gemeen hebben, al wordt ook de partijstrijd zoo fel mogelijk gevoerd.

Dat heeft Gorter vergeten en daarom komt hij tot deze onjuiste conclusie."

Ik zal het zestal argumenten, die onze partijgenoot tegen mij aanvoert, achter elkander weerleggen.

In de eerste plaats de woorden uit de statuten der oude Internationale.

Marx, zegt Troelstra, heeft daar zelf geschreven, dat waarheid, recht en zedelijkheid de grondslag moeten zijn van het optreden der arbeiders tegenover alle klassen. Dat zijn de woorden van Marx. Gorter kan dus wel zwijgen.

Mag ik een vraag doen? — Waar heeft Marx die woorden *bewezen*? Waar heeft Marx bewezen dat dit de taktiek der arbeiders is of moet zijn?

Voor mij was Marx' leer altijd alleen in zoover de juiste, als ik haar controleeren kon. Voordat ik in de sociaaldemokratie kwam, had ik sommige dingen vrij goed, en de dichtkunst zeergoed bestudeerd. Toen ik nu Marx leerde kennen, zag ik dat zijne uitlegging van het ontstaan en den groei der dichtkunst en van andere dingen uit de maatschappij, overeenstemde met wat ik er van wist. Daarom geloofde ik hem. Ik heb toen later verdere studiën gemaakt altijd op dezelfde wijze, door wat ik wist te vergelijken met zijn leer. Altijd heb ik onderzocht of de feiten, die ik kon te weten komen, een bevestiging waren van zijn theorie, en eerst als ik zag, dat dit zoo was, heb ik deze aangenomen en er als nieuwe bewijzen over geschreven. Zoo heb ik nimmer een caricatuur van zijn leer kunnen maken. Wat ik over wijsbegeerte en dichtkunst, mijn speciaal vak, heb geschreven, is niets dan feiten, werkelijkheid die de theorie bewijst. Zoo ook in de economie. Toen ik zag, dat de grensnuttigheidstheorie een sterk wapen onzer tegenstanders tegen Marx' waarde leer was, heb ik die onderzocht, en ik heb niet gerust voordat ik hare waarde had begrepen. Eerst toen kon ik er goed in cursussen over spreken. In de brochures die ik voor de partij geschreven heb over Anarchisme en de Grondslagen der Sociaal-Demokratie zal men ook weinig anders dan feiten vinden, waaruit ik mijn conclusies trek. Ik heb nimmer van Marx' leer een dogma gemaakt, ik heb altijd met de feiten onderzocht of ze wel waar, of zijn methode wel de juiste was. Alles natuurlijk naar mijn vermogens, op menig punt te kort schietend, maar langs een weg die het maken van een caricatuur uitsluit.

Als ik nu van Marx zelf een plaats vind als deze: de grondslag van alle handelingen van het proletariaat zijn waarheid, recht enz., dan vraag ik ook aan hem, hoe bewijst ge dat, waar zijn uw feiten? En als ik dan bij hem nergens feiten vind, en ik zie in de werkelijkheid, dat de arbeiders dikwijls, evenals alle andere klassen, oneerlijkheid, onrechtvaardigheid, etc. gebruiken als wapens tegen hunne klasse-tegenstanders, dan zeg ik tot mijn ouden meester: gij hebt u vergist bij die woorden, — misschien hebt ge, als de oude Homerus wel eens, geslapen toen ge 't zeidet. En temeer spreek ik zoo, nu ik van hem en zijn vriend Engels allerlei plaatsen ken, waarin zij zich geheel anders, n.l. in mijn geest, over de moraal uitlaten.

Anders doet Troelstra, anders de redactie van „Het Volk”, anders Schaper.

Zij vinden deze woorden, vragen niet naar bewijzen, maar juichen: hij, Marx, heeft het zelf gezegd, dus is het waar.

Troelstra vindt dit argument afdoende. Schaper jubelt: „Karl Marx, de nobele grondlegger onzer edele leer; de man die zijn leven gaf voor de zaak des volks; die het socialisme maakte van utopie tot wetenschap — hij preekte geen bedrog, leugen en ontrouw jegens de burgerklasse!” etc. „Het Volk” spreekt van het verpletterende argument van Troelstra tegen Gorter.²⁾

Een zonderling Marxisme van Troelstra, Schaper en Vliegen!

Zij zijn zelf gewoon de dingen, die Marx wél bewezen heeft, weg te werpen, dikwijls zonder ons de nieuwe feiten, de bewijzen mede te deelen waarom zij het doen. Maar wat hij niet bewezen heeft, dat nemen zij voetstoots aan. Hij heeft het gezegd. Dat is voldoende.

Een caricatuur, mijn woorden, alleen omdat ze met een in de lucht hangende bewering van Marx in strijd zouden zijn? Wat is meer een caricatuur: een door mij met feiten bewezen stelling, die in strijd is met wat Marx ergens zou zeggen, maar nergens bewijst, — of de houding van menschen, die, zooals in de Tribune is aangetoond, slag op slag bewezen stellingen van Marx zonder tegenbewijs verlaten, telkens vraagstukken ontloopen om maar de waarheden die hij gevonden heeft, niet te zeggen³⁾, en dan bij iets wat hij nimmer bewezen

¹⁾ Alsof ik dat deed! Ook Schaper is hier wéér een bewijs van wat ik zeide, nu hij hier optreedt voor de kleine burgerij.

²⁾ Men zie ook de „Blijde Wereld”!

³⁾ Ik grijp de gelegenheid aan om de partijgenooten op

heeft, jubelen: dat nemen wij aan, dat geldt voor ons als de hoogste waarheid?

Het antwoord hierop kan niet twijfelachtig zijn. Maar het is juist het karakter der revisionisten om de wetenschappelijk-bewezen theorie, die langzaam werkt, gering, de klinkende frase die onmiddellijk succes kan hebben, hoog te achten.

Maar zij treffen het ditmaal slecht. Zoo goed als hun heele taktiek binnen waarschijnlijk korten tijd voor de arbeidende klasse gebleken zal zijn een holle, leege, niets opbrengende te wezen — zoo duurt hier hun succes maar enkele dagen. Marx heeft deze woorden nooit geschreven.

Dat hij ze niet geschreven hebben kan, blijkt reeds als men Quack leest. Op pag. 512 van deel V ziet men dat Marx met zijne statuten optrad tegen die van Mazzini, waarin de klassenstrijd niet werd erkend; op pag. 519 dat hij er mede te strijden had tegen de aanhangers van Proudhon, die, evenals Troelstra in de Kamer, betoogden, dat het hoofdbeginsel voor de menschen in het leven is dit eene: „doe niet aan anderen wat gij niet wilt dat u geschiedt.”

Daar nu de klassenstrijd noodzakelijk een eigen, van de andere verschillende opvatting van recht en moraal in alle klassen wekt (de eene acht b.v. het privaat-bezit recht, de ander onrecht, de eene acht het zedelijk het op te heffen, de ander acht dit een misdaad etc. etc.), daar het verder in den klassenstrijd onmogelijk is aan eene vijandige klasse te doen wat wij willen dat ons zelf gedaan wordt (immers de arbeiders willen een stuk van het profijt der kapitalisten voor zich; en de kapitalisten willen het behouden; en deze twee dingen zijn niet te vereenigen), en daar Marx deze gevolgen van den klassenstrijd allang kende, (zie zijn geschriften van 1847 en daarna) — en daar ten slotte Marx juist *dezen* klassenstrijd tegen Mazzini en de Proudhonisten in de statuten wilde opnemen, is het *onmogelijk* dat hij een algemeene voor alle klassen geldende moraal in zijne statuten heeft gezet, die met de hoofdzaak van die statuten, den klassenstrijd, in strijd is.

Marx heeft de statuten *ontworpen*. Maar zij zijn pas twee jaar later voor het congres te Genève gebracht en daar, terwijl Marx niet tegenwoordig was, *gewijzigd* aangenomen.

De aanhangers van Proudhon hadden n.l. de meerderheid en wisten op enkele punten, zooals Quack schrijft, een soort van fraseologie (leege manier van spreken) van Proudhon te doen aannemen. Van de elf punten waren er vijf die voor Marx groote waarde hadden, deze werden, maar zelfs deze niet alle ongewijzigd, aangenomen. Bij de andere zes werd „de strijd door fransche macht-spreuken beheerscht.” (Quack, V, 524).

Hier is, in verband met wat wij van Marx' begrip van klassenstrijd weten, dus al groote waarschijnlijkheid, dat bij de ingevoegde fraseologie van Proudhon ook de frase over de moraal zal zijn geweest.

Als feit vinden wij dit evenwel in het boek van Gustav Jaekch, het standaardwerk van de Internationale, uit tot dusver ontoegankelijke bronnen¹⁾ bewerkt. Op het congres te Genève, zegt hij, werd eene commissie gekozen die het ontwerp van Marx wijzigde. De algemeene beschouwingen van het voorloopig ontwerp van Marx, (die Internationale, pag. 32), „heeft de commissie nog met eenige betrachtingen over waarheid, recht en zedelijkheid in verkeer en omgeving met alle menschen zonder onderscheid van huidkleur geloof en nationaliteit uitgebreid en met de afkondiging van het beginsel: Geen rechten zonder plichten, geen plichten zonder recht . . . . Voor deze bijvoegingen treft de verantwoordelijkheid Marx niet.”

Troelstra, Schaper en Vliegen hebben gesteund op iets wat Marx niet alleen niet bewezen, maar op iets wat hij zelfs nooit gezegd had en nooit gezegd kon hebben.

Het tweede argument van Troelstra is, dat ik op de wijze der doctrinaren een stelling voorop zet, daaruit conclusies afleid, en deze dan niet met de werkelijkheid vergelijk. Dan overkomt mij wat aan de grauwe theorie altijd gebeurt: ik houd mijn grauwe conclusie voor de werkelijkheid en schrijf haar als werkelijkheid neer. „Maar wanneer gij, kamerleden, ziet naar de partij zelf, dan ziet gij wel heel wat anders dan wat Gorter zegt.” Op dit laatste kom ik straks terug met meerdere nieuwe feiten. Men kan er nooit genoeg van geven.

Maar Troelstra heeft een groote onwaarheid gezegd, door te beweren, dat ik mijn conclusies niet hun *plicht* te wijzen de Tribune te lezen. Men mag, waar twee groote richtingen in de sociaal-demokratie bestaan, niet over deze onkundig blijven of zich verkeerd laten inlichten. Men moet de andere richting *zelf* hooren

¹⁾ O.a. de papieren van een lid van den Generalen Raad der Internationale.

aan de werkelijkheid zou hebben getoetst. Op pag. 53 immers begin ik mijn betoog over de zede en de zedelijkheid. Onmiddellijk, op pag. 54 vang ik met bewijzen uit de werkelijkheid aan. Ik bespreek de belangstelling der arbeiders in de publieke zaak, niet theoretisch, maar zooals zij in de praktijk, in onze eigen beweging is. Ik toets mijn feiten niet aan een conclusie, ik geef integendeel de feiten eerst. Ik zeg: nu loopen de mannen naar vergaderingen en vroeger deden ze dit niet. Dan kom ik met de vrouwenbeweging; weer geen theorie maar feiten. De vrouwen, zeg ik en bewijs ik, komen in de maatschappij en de arbeidersbeweging, vroeger niet. Eerst na die feiten zoek ik de diepste reden. Zij kan geen andere dan de machine zijn.

Daarna kom ik tot de vaderlandsliefde, toon eerst haar feitelijk bestaan aan, en trek dan eerst, uit de feiten, mijn conclusie. Van pag. 53 tot 63 dus de omgekeerde weg van dien Troelstra zegt. Eerst feiten, dan theorie.

Dan volgt van 63 tot 72 de algemeene theorie van Darwin en Marx. Maar wel verrē er van, dat ik, zonder de praktijk te raadplegen, nu conclusies ga trekken, die, grauw en eenzaam, ver van de werkelijkheid zouden staan, begin ik op pag. 72 weer met voorbeelden aan de praktijk ontleend, en die ieder controleeren kan. En daarmee ga ik dan tot pag. 78, het einde, door. Ik neem eerst een patroon, dan een burgerlijk staatsman, dan een arbeider, dan een sociaalistisch arbeider tot voorbeeld, als bewijs van de waarheden die ik zei. Ik noem bij de eerste en laatste geen namen natuurlijk, geen bijzondere personen, daar elk arbeider hier geen enkelen zin zal lezen, of hij ziet, dat ik ze uit mijn kennis van de praktijk der arbeidersbeweging heb. Bij de staatslieden daal ik zelfs zoo ver in bijzonderheden af, dat ik Kuyper, Briand en Millerand noem, ook Van Marken vindt nog een plaats. Dus alles *feiten*, het overgrote deel mijner brochure, waaraan ik de theorie toets. De brochure bestaat haast uit feiten, uit voorbeelden. Ik heb eerder het algemeene soms, dan het bijzondere vergeten.

Troelstra heeft in zijn verlegenheid, om maar dat vreeselijk-ware van het socialisme van zich af te schudden en tot het schijnbaar zoo schoone en verzoenende der bourgeoisie te komen, hier een groote onwaarheid gezegd.

Dat voor mij „de horde van Darwin de klasse zou zijn” ontken ik beslist. Ook bij Kautsky, aan wien ik dit deel van mijn betoog vooral ontleende, vindt men niets van een dooreenwarring of gelijkstelling dier beide. De horde wordt aangevoerd, omdat in haar de oorsprong der sociale driften zit, die, ook daar reeds telkens zich wijzigend, ook in de klassen aan den dag komen. Mijn heele boekje voert het bewijs, dat, en hoe, met veranderde productie de moraal zich wijzigd, hoe zou ik vergeten hebben, dat met het zoo groote verschil tusschen de productiewijze eener historische klasse en der voor-historische horde ook in de moraal wijziging gekomen is? De horde wordt besproken vanaf pag. 66 tot 69 om den *oorsprong* der moraal in ons te laten zien, de algemeene stelling dat het noodzakelijk-samenleven en -samenwerken tot moraal dwingt, en hoe deze zich wijzigd, wordt dan verder (d.w.z. vanaf pag. 69) alleen over de klassen uitgewerkt. De horde laat ik daar vallen, zoodra ik den oorsprong der moraal in ons, uitgewerkt heb en tot den historischen tijd gekomen ben. De horde is dus voor mij de klasse niet.

Zijn laatste bewijs haalt Troelstra nu uit de praktijk. Met zijn aanhalen van Marx heeft hij gefaald, de wijze waarop ik mijn boekje bewerkt heb, heeft hij verkeerd voorgesteld, — maar nu zegt hij: de werkelijkheid leert het ons wel anders dan Gorter zoo doctrinair vertelt. In de werkelijkheid matigen wij, als cultuur-menschen, onzen strijd (bedoeld is de klassenstrijd) met den regel: wat gij niet wilt dat u geschiedt, doet dat ook aan een ander niet. In de werkelijkheid staan wij (bedoeld zijn de klassen) niet op den bodem van het gewone oorlogsrecht.

Troelstra zegt dit niet alleen van de arbeiders, hij zegt het, het blijkt uit de geheele plaats, van alle partijen, die immers alle uit „cultuur-menschen” bestaan.

Ik beken dat ik hier verbaasd sta. Het verleden van de arbeiders komt mij te goed in de ooren.

Maar voordat ik — moge het voor velen overbodig zijn — hieruit nog iets mededeel om de brandende onwaarheid in Troelstra's woorden te laten zien, wil ik eerst een paar onzuivere, hier niet behorende, elementen uit zijn rede halen, die het begrip van wat hij zeide lastig maken.

Troelstra zegt ook: wij, de klassen, hebben ook gemeenschappelijke belangen, b.v. tegenover de natuur; als menschen, niet-klasse-tegenstanders, zijn wij ook verbonden door één belang.

Ik wil daarop nu niet te diep ingaan. Troelstra zegt er te weinig over en te vaag, dan dat ik precies zie wat hij bedoelt. Een ding slechts: Laat ons voorzichtig zijn bij het gelijkstellen der belangen. De bezittende klasse kan belang hebben bij hetzelfde als de arbeiders, maar toch niet hetzelfde belang. Bij voorbeeld: De bezitters hebben belang bij hospitalen in de stad. Ook de arbeiders. Maar de laatste vooral om beter te worden, daar ze dit thuis dikwijls niet kunnen. De bezitters vooral om oefenscholen te hebben voor hun universiteit, middelen om besmettelijke ziekten te voorkomen, lijken ook om sectie op te doen. Allen hebben belang bij volkscholen: maar de bezitters om de arbeiders weinig te leeren, om dom volk te hebben, net knap genoeg voor hun werk, de arbeiders om door het leven te komen en tot den klassenstrijd. Allen hebben belang bij goede wegen, havens, industrie, scheepvaart, vooruitgang. Maar de bezitters om winst te maken, de arbeiders om een loon te verdienen, en naar het socialisme te komen. Het *lijkt* een gelijk belang, en de oppervlakkige kan meenen, dat wij daar met de bezittenden verbonden zijn: In waarheid is het slechts een belang *bij* hetzelfde en loopt er in onze gevelen er over, onze bedoelingen er mee, ons verlangen er naar, en ons bevorderen er van een diepe, voor beide klassen onoverkomelijke kloof.

De kapitalistische klasse wil, om het met één woord nog eens duidelijk te zeggen, die schijnbaar gemeenschappelijke belangen bevorderen om haar heerschappij grooter te maken, — de arbeidersklasse om zich van de bezitters te bevrijden.

Laat ons dus voorzichtig zijn, en, ook waar wij hetzelfde willen, niet van de *zelfde* belangen spreken dan met deze beperking.

Verder zijn er voorzeker gemeenschappelijke belangen b.v. bij bestrijding van natuurmachten: watervloed etc. Dat bestrijden wij niet.

Maar wij behoeven hier niet verder op in te gaan. Troelstra zegt er niet veel van en vooral: het heeft met mijn brochure niets uit te staan.

Want het doel van mijn brochure is aan te toonen, dat de veranderingen in het denken veroorzaakt worden door den klassenstrijd (zelf een gevolg van de wijzigingen in de productie). Uitdrukkelijk zeg ik bij de bespreking van de verandering in de begrippen omtrent zedelijkheid (pag. 69): „Marx heeft aangetoond dat door het *privaatbezit klassen* zijn ontstaan, bezittende en niet-bezittende, wier leden met elkaar een *strijd* voeren om de productie en de productiemiddelen. Marx heeft aangetoond, dat uit de zich steeds verder ontwikkelende techniek een zich steeds verder ontwikkelende *strijd* voortkomt. Hij heeft daarmee aangewezen de voor den modernen tijd grootste oorzaak van de veranderingen in de *werking* der zedelijke geboden.”

Deze verandering, door den *klassenstrijd* gebracht, ga ik dan uitwerken. Dat is mijn onderwerp. En dan spreekt het toch wel van zelf, dat ik alles wat buiten den klassenstrijd valt, niet aanraak.

Eenvoudig treurig is het dan ook, dat Troelstra gaat praten van een fabrikantskind, dat in het water valt en door een arbeider er uit wordt gehaald. Daar is geen klassenstrijd, dat geval staat buiten den strijd, de arbeider kan dus vrij den innerlijken roep volgen, om dat kind te redden, dien ik heb uitgelegd dat van den oorsprong af in ons woont. Heb ik gezegd dat een arbeider *nooit* trouw, eerlijk etc. kan zijn tegenover den kapitalist — als mensch? Neen, dat kan men alleen in mijn brochure lezen als men een zin uit het verband rukt, en niet leest wat er vlak boven of vlak onder staat. Heb ik gezegd dat sociaal-demokratische arbeiders *altijd* in het geniep werken en dergelijke? Neen, ik heb gezegd dat zij dat doen alleen als het in het wezenlijk belang hunner klasse is, dus dat de goede arbeiders dat alleen doen in den klassenstrijd.

Alle woorden van Troelstra die het zoo voorstellen of ik over dingen sprak buiten den klassenstrijd, staan op dezelfde hoogte als Lohman's bestrijding.

Ach, lieve lezer, ik had zoo mijn best gedaan om hier niet verkeerd te worden begrepen. Om u te overtuigen dat dit de waarheid is, herhaal ik hier nog eens al mijn voorzorgsmaatregelen.

Op blz. 69 en 70 zeg ik, dat ik over den *klassenstrijd* ga spreken, hoe *die* inwerkt op de zedelijkheid. Op blz. 71 zeg ik, tweemaal, dat men in den klassenstrijd „zijn tegenstander, als *klassetegenstander*”, niet bijstaat. Op blz. 71 zeg ik, dat men dat doet meenend in het algemeen belang te handelen. Op blz. 72 en 73 onderstel ik opzettelijk, om maar te laten zien dat ik den kapitalist alleen beschouw als mensch-in-den-klassenstrijd, dat hij van nature veel sociaal gevoel heeft. Op blz. 74 dat hij niet anders handelen kan, als kapitalist, in den klassenstrijd, zelfs al zou hij

willen. Op blz. 73 dat hij zoo moet doen, omdat de klassenstrijd een strijd op leven en dood voor de klassen is. Op dezelfde pagina, dat men vooral niet die „verkeerde” dingen als persoonlijke zonde moet beschouwen. Op blz. 76 en 77 eindelijk, over de arbeiders-moraal sprekend, noem ik tusschen de tien en twintig keer de arbeiders alleen als lid-der-klasse, dus als klassestrijders.

Aan de revisionisten moet ik eerlijk zeggen, dacht ik bij het nemen van die voorzorgen niet. Alleen aan de arbeiders, de groote massa der onwetenden, die door de burgerlijke partijen, klerikalen, liberalen en radikalen zoo vreeselijk in dit punt worden bedrogen.

Maar Troelstra werkt hun in de hand door mij te verstaan alsof ik van dingen buiten den klassenstrijd sprak: Waarlijk de propaganda is niet gemakkelijk!

Maar deze dingen schuif ik dus terzijde, en kom op het eigenlijk argument, dat wij, als cultuurmensen, onzen klassenstrijd tegen elkaar matigen door de leer: „wat gij niet wilt etc.”

Daartegenover merk ik nogmaals, en ter vermeerdering en versterking van wat al duidelijk en uitvoerig in mijn brochure staat, alleen op:

In den vakstrijd is en wordt elke verbetering, ook de kleinste, alleen door fellen strijd verkregen. En de kapitalisten zijn er, in voor de arbeiders slechte tijden, als zij hun kans schoon zien, altijd op uit om de verbeteringen geheel of gedeeltelijk te niet te doen. Ook hierin weerhoudt hen alleen de macht der arbeiders.

Weerspreke eens wie het kan!

Daar geldt dus *niet* de zin „wat gij niet wilt”

In den politieken strijd hebben de parlementen gegeven en geven ook nu alleen dan, als zij de macht der arbeiders vreezen. Zijn de arbeiders zwak, dan geven zij niets. En als de arbeiders zóó sterk zijn, dat elke vermeerdering van hun macht gevaarlijk wordt, dan geven ze ook niets meer.

Weerspreke eens wie dit kan! Met feiten! Noemt *feiten* dat de bourgeoisie uit zich zelf wat geeft, om de leer: „wat gij niet wilt.” Gij kunt die feiten niet geven, overal heeft men eerst verbeterd, *nadat* de arbeiders zich tot een macht vormden.

En de arbeiders?

Zij eischen aldoor meer, hun drang om de bezitters bezit te ontnemen wordt aldoor grooter. Zij passen die leer: „wat gij niet wilt” dus blijkbaar, versta mij, bid ik u, *in den klassenstrijd*, ook nergens toe.

De kapitalisten willen lage loonen, langen werktijd, en de staatsmacht voor zich. De arbeiders hoog loon, acht uur en de staatsmacht voor zich. Het is belachelijk en zouteloos daar te spreken van „wat gij niet wilt etc.”

Nu nog één opmerking en dan is de aanval geheel afgeslagen.

Troelstra heeft gezegd: dat wat vooral in die uitingen van Gorter zoo tegen de borst had gestuit, allen kamerleden ook den sociaal-democraten, dit was, dat de geboden der zelfopoffering, solidariteit, vooral ook die van eerlijkheid en trouw tegenover een klasse-vijand bij de arbeiders niet zouden gelden.

Ik had het over alle klassen gezegd, maar het wordt nu door Troelstra, die het ook voor alle klassen ontkent, nu ook *vooral* over de arbeiders bestreden.

Hier moet ik dus nog met eenige nieuwe voorbeelden komen om te bewijzen dat ook dit maar leeg pathos en revisionistisch gepraat van Troelstra is, en dat wij in de werkelijkheid, als die oneerlijkheid, ontrouw, niet-zelfopoffering, niet-solidariteit maar binnen den klassenstrijd vallen, en niet, zoals in het voorbeeld van Troelstra, erbuiten, en als maar, wat ik uitdrukkelijk (op blz. 80) als voorwaarde heb gesteld, die oneerlijkheid etc. *wezenlijk* in het belang onzer klasse zijn, dat wij ze dan uitstekend en zelfs dikwijls prachtig-hoog vinden.

Schrik niet, waarde lezer, over de schijnbaar harde theorie. Gij zult het met mij eens zijn, als gij de werkelijkheid maar in het helder oog wilt zien.

Onderstellen wij eens een fabriek waar de loonen slecht zijn, en een vakvereeniging die ze op wil voeren. Alleen met een plotselinge staking is dat te bereiken. Alles is zoover, de arbeiders staan klaar, na een paar dagen zal het beginnen. De patroon evenwel heeft iets gemerkt, hij laat een arbeider, een voorman komen, en vraagt hem of er wat gaande is en wat. Als de arbeider een ontwijkend antwoord geeft, dan begrijpt de patroon en bestelt onderkruipers. De arbeider *liegt* dus: er is niets gaande, ik weet van niets. In de oogen van den patroon

*) Hoe is het mogelijk dat een sociaal-democraat als Troelstra, wiens leven gewijd was aan het doen aan de kapitalisten wa: zij niet willen dat hun geschiedt, zulk een leer verkondigt?

Het is het revisionisme dat dit veroorzaakt, de begeerte om met de burgerlijke partijen samen te gaan. Als men dat onmogelijke wil, dan zegt men ook onmogelijke dingen. Maar de arbeidersklasse, aan wie, hun leven lang, gedaan wordt wat zij niet willen, kunnen met een dergelijke leer onmogelijk op den duur instemmen.

is dat slecht, in die van de arbeiders goed. Dergelijke gevallen komen onophoudelijk voor. Leugen kan dus goed zijn.

Onderstellen wij een sociaaldemocraat, als klerk op een ministerie werkzaam. Hij krijgt een ontwerp in handen dat zijn klasse bedreigt. Hij *steelt* het en zendt het aan de „Vorwärts” of „Het Volk”. Dat is uitstekend wat hij doet, in onze oogen. Zulke gevallen komen geregeld voor. Oneerlijkheid tegen de vijandige klasse kan dus een deugd zijn in de oogen der eigen klasse.

Vóór de tweede staking in 1903 hadden wij afgesproken plotseling de treinen niet te laten rijden. De mannen die dat uitvoerden, werden *ontrouw* aan hun maatschappij. Wij vonden hun daad de hoogste *trouw*.

Het is eigenlijk stuitend nog verder te gaan; om tegenover de huichelachtige burgerlijke moraal de onze zoo helder mogelijk te zetten voor het proletariaat, ter wille van de duidelijkheid voor hen, doe ik het:

De arbeiders der Commune hebben niet geaarzeld met de vuurwapens, die zij hadden, de vijandige reactionaire klassen te bestrijden. Moord in de oogen der tegenstanders, — de hoogste heldenmoed en zelfopoffering in die van ons. En zoo is het ook met onze Russische partijgenooten en kameraden.

En omgekeerd zou ik, nogmaals, met bijzondere feiten, kunnen bewijzen dat ook onze tegenstanders: fabrikanten, besturen van patroonsbonden, staatslieden, redacteuren van couranten, en leden der klassen in het algemeen, voortdurend uit klassebelang arbeiders bedriegen, oneerlijk behandelen, onsolidair zijn met hen, en dat zij daarom, als het in het wezenlijk belang der kapitalistische klassen is en binnen den klassenstrijd valt, worden geprezen door de hunnen. Ook dat zij het doden van arbeiders niet ontzien, als het hun klassebelang schijnt te zijn. Daarvan gaf ik trouwens boven al een sprekend voorbeeld.

Maar die dingen zijn aan de arbeiders, voor wie dit toch vooral geschreven wordt, zóó bekend, dat ik er niet lang over behoef te zijn.

De moraal is klassenmoraal zoolang er een klassematachappij is, er bestaat niet in de klassematachappij eene voor allen geldige zedewet *binnen den klassenstrijd*, maar elke klasse vindt de hare *daar* de juiste, en veroordeelt die der tegenstanders als slecht en schandelijk. Dat is de waarheid die ik in mijn brochure verkondigd heb, en die ik tegenover den reactionair Lohman en den revisionist Troelstra hier nu nog eens duidelijk heb kunnen verdedigen.

Nadat dus mijn werk tegenover hen gedaan is, zou ik kunnen eindigen. Maar een opmerking, die mij bij dit debat te binnen viel, en die ik in mijn brochure helaas vergat, moet ik tot nóg beter verstand van de zaak hier nog maken.

Ik zei en bewees, dat oneerlijkheid etc. door alle klassen gebruikt wordt in den klassenstrijd en dan als zedelijk geldt. *Maar de bezittende klasse is door haar positie gedwongen veel meer de onwaarheid als strijdmiddel te gebruiken dan de arbeidersklasse.* En dat is, ook in den dagelijkschen strijd, maar vooral bij de wetenschappelijke waarheid omtrent de maatschappij zelf het geval.

De kapitalistische klasse gaat onder, die der arbeiders komt op, zoo wil het het productieproces. Maar dit te erkennen zou al een deel van den ondergang zijn, dien de bourgeoisie niet wil en niet willen kan. Daarom zijn al de waarheden die daarover gezegd worden, die vallen binnen het terrein van dien ondergang, haar gehaat, op ieder gebied waar zij nog heerscht, en zij tracht die te ontkennen. Maar daar het productieproces onverbiddelijk werkt, is dat haar alleen met onwaarheid mogelijk. Uit klassebelang zoekt zij den leugen instinctief, en meent in de beste gevallen werkelijk dat hij waarheid is. De arbeidersklasse daarentegen heeft belang bij de waarheid omtrent elk gebied der maatschappij. Zij komt omhoog door krachten in de maatschappij, zij wil die dus kennen; die kennis doet haar goed, want zij wordt zelf haar tot een nieuwe groeikracht.

Al wat daar dus binnen den klassenstrijd valt, is ons een voorwerp van eerlijke, waarheidslievende studie. Wij kunnen niet vreezen iets te weten, waar wij elken dag zekerder zijn van onze eindelijke zegepraal.

Wij kunnen dus niet altijd de waarheid spreken, tegen onze tegenstanders moeten wij in den strijd (onze voorbeelden bewezen het) soms onwaar zijn, maar *de wetenschappelijke waarheid omtrent de maatschappij*, die zoeken wij altijd, die verbergen wij nooit. Ook uit klassebelang.

Dat is een groot onderscheid met de bourgeoisie.

Mogen de revisionisten ook spoedig weder inzien, dat de verkondiging en de propaganda der waarheid de kracht is van het proletariaat.